1911
ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"

Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿ
(39-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

Յայտարարութիւնների համար պէտք վճարել. տողին (պետիտ)—20 կոպ., IV երեսի վրա—10 կոպ.
Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торговъ. Дома и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնօյում՝ Большая, 38, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԱՆՊԱՐԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ
և ՄԱՆԿԱԿԱՆ
պարտէզ
Վ. և Ս.
ՍՄԲԱՏԵԱՆՆԵՐԻ

Պատրաստվում են երկսեռ երեխաներ բոլոր միջնակարգ դպրոցները մտնելու: Ցարմար բնակարան և ընդարձակ բակ: Ամեն օր շարժական խաղեր, մարմնամարզութիւն: Ձեռագործ: Ընդունելութիւնը ամեն օր, ժամը 9—1-ը և 4—7-ը երեկ.: Պասկևիչի փողոց № 13.

(ա.օ.) առ. 824. 7—7

ՄԵՐՎԻ հայոց եկ.-ծխ. հոգաբարձութիւնը պատիւ ունի յայտնելու ի պատասխան խնդրատու ուսուցիչների, թէ նա արդէն կազմել է իր ուսուցչական խումբը:

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

(ա.օ.) առ. 858. 2—2

Երևանի թեմ. դպրոցի
համար հարկաւոր է բարձրագոյն կրթութիւն ստացած

ԲՆԱԳԷՏ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

որն ունենալու է շաբաթական 24 դաս՝ 16-ը բնական գիտութիւնից և 8-ը թւաբանութիւնից: Տարեկան ռոճիկն է 1480 ր.: Ցանկալի է, որ խնդրատուները դիմեն հոգաբարձութեան հեռագրով, յայտնելով հարկաւոր տեղեկութիւնները և պայմանները:

Հերթապահ հոգաբարձու՝
Գեղէոն Աճարճեան

(ա. օ.) առ. 859. 3—2

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ
(ОБОИ)
ԵՂԲ. ՏԱՐՆՕՊՈԼ
ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ

Բաժանմունքը Թիֆլիսում, Գոլ. պր. 21, տուն Արծրունի, Ընկ., տելեֆոն № 355.
Պահեստում միշտ կան մեծ քանակութեամբ ընտիր պաստառներ ամենավերջին ոճերով
ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ԻՍԿԱԿԱՆ ԳՆԵՐՈՎ
8 կոպ. սկսած մինչև 6 ր. իւրաքանչիւր րուլօն: Ունի պահեստներ Ռուսաստանի գլխաւոր քաղաքներում:
ՆՄՈՒՇՆԵՐԸ ՈՒՂԱՐԿՎՈՒՄ ԵՆ ՁՐԻ:

(և. շ.) առ. 207. 50—50

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՍՏՕԼԻՊԻՆԻ ԿԵԱՆՔԻ ԴԷՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
1 սեպտեմբերի

Կիեվ.—Քաղաքային թատրոնում մինիստրների խորհրդի նախագահ Ստօլիպինը վիրաւորվեց ատրճանակի գնդակով: Չարագործը ձերբակալվեց:

Կիեվ.—Պալատի մինիստրի հեռագիրը. «Սեպտեմբերի 1-ին, Կիեվի քաղ. թատրոնում, պաշտօնական ներկայացման երկրորդ միջարարի ժամանակ, մինիստրների խորհրդի նախագահ ստ.-սեկրետար Ստօլիպինի կեանքի դէմ մահափորձ կատարվեց: Լսելով ատրճանակի կրակոցները, Նորին Մեծութիւնը մտաւ իր օթեակը: Թատրոնը լիքը հասարակութիւնը համակված առ Թագաւոր Կայսրի անձնաւորութիւնը տածած ամենահաւատարիմ զգացմունքներով պահանջեց նուագել ազգային օրհներգը: Բոլոր ներկայ եղողների մի քանի անգամ երգած օրհներգին միախառնվեց «Փրկեա, Տէր, Քո մարդկանց» աղօթքը: Նորին Մեծութիւնը բարեհաճեց մի քանի անգամ պատասխանել հասարակութեանը գլուխ տալով, որից յետոյ Մեծ Իշխանուհիները և Օգոստափառ Անձերի հետ միասին մեկնեց թատրոնից պալատ»:

Սեպտեմբերի 1-ից մինչև տարվայ վերջը 4 րուբլի:

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ: ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ և 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ:

Կիեվ, 3 ժ. 40 ր. գիշ.—Ստօլիպինը վիրաւորված է ձեռքից. գնդակը դիպչելով լեարդին խրվեց ողնաշարի մէջ:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
1 սեպտեմբերի

Կիեվ.—Երեկոյեան քաղաքային թատրոնում Բարձրագոյն ներկայութեամբ կայացաւ պաշտօնական ներկայացում: Տրվում էր «Царь Салтанъ» օպերան:

Բէլֆոր.—Գեներալ դ'Ամադի մօտ կայացաւ ճաշ ի պատիւ Մեծ Իշխան Բորիս Վլադիմիրովիչի: Ցետոյ Մեծ Իշխանը մեկնեց Պարիզ:

Վիլհելմսհաֆէն.—Զօրախաղերից յետոյ զինուորական մինիստր Ծոմօ գեներալին ուղղած իր նամակի մէջ շնորհակալում է զօրքերին, որոնք ցոյց տուին աշխուժութիւն, ոգևորութիւն, համբերատարութիւն և կարգապահութիւն: Այդօրինակ զօրք ունենալով հանրապետութիւնը կարող է իր ուժերով իրագործել արդարադատութեան, ազատութեան և բրաւունքը բղձալները:

Պարիզ.—Հաւասը հերքում է այն լուրը, երբ Լիւնէվիլի մօտերը 150 հոգուց բաղկացած մի զօրամաս անցել է սահմանը:

Բերլին.—Ծծկեր երեխաների պաշտպանութեան միջազգային համագումարի բիւրօն որոշեց հետևեալ համագումարը կայացնել 1915 թւին:

Կանցլերը առաւօտեան երկար զեկուցում ներկայացրեց կայսրին:

«Նորդ-Դոյտշէ-Ցայտունգը» հաղորդում է, որ գերմանական կառավարութիւնը անգլիական կառավարութիւնից տեղեկութիւն ստացաւ, թէ Վիեննայում պաշտօնավարող անգլիական դեսպանը խառն չէ «Նէյէ-Ֆրէյէ-Պրէսսէի» յայտնի յօդուածին և չէ տուել ոչ մի յայտարարութիւն: Այդ պատճառով միջադէպը գերմանական կառավարութեան համար հանդիսանում է սպառված բաւարար մտքով:

Ֆլօրենցիա.—Սիէնում, երեկոյեան ժամը 11 և 30 րոպէին տեղի ունեցան ուժեղ ու երկարատև ստորերկրեայ ցնցումներ: Ազգաբնակութիւնը դուրս վազեց տներից:

Հաագա.—Հօլլանդիան ճանաչեց պօրտուգալական հանրապետութիւնը:

Տօկիօ.—Հակառակ մամուլի ընդհանուր տրամադրութեան, «Նիտսի-Նիտսին» մեծ պետութիւնների բարեկամութիւնը համարում է կեղծաւորութիւն, որ ծածկում է սպառազինումը: Լրագրի կարծիքով, պետութիւնների բարեկամութիւնը կիրականանայ այն ժամանակ, երբ իրանք ազգերը իրար ձեռք կը մեկնեն:

ՄԱՐՕԿԿՕՅԻ ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
1 սեպտեմբերի

Պարիզ.—Վերադառնալով Ռամբուլիէից, Դեսէլվը կազմեց Գերմանիային ուղարկվելիք պատասխանի վերջնական խմբագրութիւնը: Փաստաթուղթը կուղարկվի Բերլին երեկոյեան յատուկ ճեպընթաց գնացքով: Ցերեկով մինիստրը ընդունեց ռուսաց մինիստրին:

Իէնա.—Սօցիալ-դեմօկրատական համագումարին Բէբէլը յայտնեց, որ սօցիալիստները կողմնակից են խելացի գաղութային քաղաքականութեան և բնականաբար կամենում են, որպէսզի Գերմանիայի առևտուրը և արդիւնաբերութիւնը միևնոյն պայմանների մէջ լինեն միւս պետութիւնների հետ. ոչ մի ազգի չը պէտք է գերադասութիւն տալ միւսի դիմաց. եթէ Գերմանիան հողեր ունենար Մարօկկօյում, այդ չափազանց շահաւէտ կը լինէր նրան: Այնուամենայնիւ Բէբէլը բողոքում է Մարօկկօյի պատճառով պատերազմելու դէմ: Բէբէլը հերքում է այն տեղեկութիւնը, երբ սօցիալիստները պատերազմի դէպքում խոկոյն մասսայական քաղաքական գործադուլներ կը կազմեն: 1907 թ. սօցիալիստների միջազգային կօնգրէսին սօցիալիստները բողոքեցին ֆրանսիացի սօցիալիստների այդօրինակ առաջարկութեան դէմ:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
1 սեպտեմբերի

Թաւրիզ.—Բազմաթիւ օրինակներով տարածվում է Թէհրանից ստացված հեռագիրը Մահմէդ-Ալի շահի զօրախմբերի վերջնական պարտութեան և Մահմէդ-Ալիի փախուստի մասին: Ցաղթութիւնը տօնվելու է Ռամազանից յետոյ:

Թէհրան.—Սալար-ուդ-Դովլէի զօրաբանակից 2000 կէլխուրներ, գլուխ ունենալով իշխան Սարդար-Միրզաֆֆէրին, Դօուլէթ-Աբադի մօտերը ջարդեցին կառավարական բախտիարներին, որոնց հրամանատարն էր Էմիր-Մուֆախամը: Բախտիարները կորցրին 200 սպանված ու վիրաւոր: Մուֆախամը փախաւ: Նրա որդին սպանվեց: Կէլխուրները ձեռք ձգեցին ամբողջ բանակը, զէնք ու փող:

Քիրզդաանի նահանգի Աւրոման [illegible] ցին Քիրմանշահի վրայով 500 ձիաւոր:

Արդաբիլ.—Լուրերի համաձայն պարսկական ամբողջ Աստարան կրակի ճարակ է դարձել:

Աստրաբադ.—Կառավարական զօրքերը կախաղան են հանում իրանց ձեռքն ընկած Մահմէդ-Ալիի կողմնակիցներին: Բարֆրուշում կախաղան են բարձրացրել 5 հոգու: Սարիում կախվածների թիւը յայտնի չէ: Արդարութիւնը պահանջում է ընդգծել, որ Մահմէդ-Ալին, շարժվելով դէպի Թէհրան, գրաւելով քաղաքներ և գերի վերցնելով կառավարական զօրամասերին, մինչև այժմ ոչ մի մահապատիժ չէ տուել և ներումն է շնորհել իր բոլոր հակառակորդներին:

ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
1 սեպտեմբերի

Կրէլ.—Կենսական մթերքների թանկութեան դէմ կազմած ցոյցի ժամանակ ցուցարարները պատնէշներ էին կառուցում, քարեր էին նետում զօրքերի և ոստիկանութեան վրա: Մի քանի զինուոր և ոստիկան վիրաւորված են: Ութ մարդ կալանաւորվեցին:

Լօնդօն.—Երկաթուղային ծառայողների միութեան աչքի ընկնող պարագլուխները յայտնեցին, որ ծառայողները դժգոհ են վերջին համաձայնութիւնից:

Բիլբաօ.—Դրութիւնը լուրջ է: Կենսական մթերքները սպառվելու մօտ են: Էլեկտրաքարշը երթևեկում է ոստիկանութեան հսկողութեան տակ:

Վիեննա.—«Կոր. Բիւրօն» հերքում է այն տեղեկութիւնները, երբ զօրախաղերին, Պրագայի մօտերը, Նէուբէնաուէկի բանակում անկարգութիւններ են ծագել և երբ Չեխիայում զօրախաղերի ժամանակ պատահմամբ սպանվել են մի քանի օֆիցեր:

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԷՆ

Անհանդուրժելի լուծը

Կ. Պոլիս, 10/23 օգոստոս

Երբ թէ Թիւրքահայաստանի մէջ տիրող անիշխանութիւնը, աղաներու և բէկերու հարստահարութիւնները, Ջօջերուն կեղեքումները, կառավարութեան հակաքրիստոնեայ տրամադրութիւնը, բռնի իսլամացման և առևանդութեան դէպքերը, յայտնի ու համարձակ անիրաւութիւնները բաւական չըլլային, մասնաւորապէս համիդեան բռնակալութենէն ամենէն աւելի կեղեքուած, հարստահարուած և տանջուած քանի մը գաւառներու մէջ, որպիսիք են Կարին, Մուշ, Վան, Երզնկա և այլն, ուրիշ անհանդուրժելի լուծ մըն ալ՝ իբր եօթերորդ պատուհաս՝ կը հարուածէ խեղճ Հայաստանի բնակչութիւնը:

Այդ պատուհասը՝ պատուհասներու ամենէն սոսկալին և անհանդուրժելի է, զի ատ-սիկա ներքին թշնամին է, որ ուղղակի սրտէն կը զարնէ:

Բովանդակ Հայաստան արտաքին թշնամիներու և իսլամ բռնակալներու տուած հարուածներէն այնքան չի տառապիր, որքան ներքին բռնաւորներու և «լիազօրներու» բռնակալութենէն և պահանջներէն:

Անոնք ոչ միայն կը կեղեքեն հայ գիւղացին, անոր զօռով բարեկամութիւն ընել խոստանալով, մինչդեռ անիկա ատանկ բան մը խնդրած չունի, այլ հայ գիւղացիին խեղճը կը խախտեն, անոր ընտանեկան սրբութեան վրայ ունեցած միամիտ հաւատքը կեղծանեն ու կը խանգարեն: Եթէ, Աստուած մի արասցէ, առաջնորդին ու առաջնորդարանի վարչութիւնը անձնատուր չըլլալու չափ արիութիւն ունենան, ամեն միջոց կը թափեն անիշխանութեան մատնելու համար, և գրեթէ միշտ կը յաջողին իրենց այս քանդիչ քաղաքականութեան մէջ:

Իրենց արարքները այնքան անհանդուրժելի են, իրենց լուծը այնքան անտանելի, իրենց բռնակալութիւնը այնքան ընդվզեցուցիչ, իրենց գործակերպը այնքան դատապարտելի, որ նոյն իսկ իրենցմէ եղող առաջնորդներ չեն կրնար գործակցիլ իրենց հետ և իրենց դէմ բողոքելով իրենց պաշտօնը կը թողուն:

Վկայ՝ Խարախանեան եպիսկոպոսը, որ [illegible] իր հրաժարականը ղրկած էր պատրիարքարան՝ ազատելու համար «լիազօրներու» ձեռքէն, որոնց լուծը տանելու կարողութիւն չէ մնացած վրան: Եւ Խարախանեան Ներսէս եպիսկոպոս գիտէք թէ իրենցմէ էր, ինչպէս իրենք ալ կը հաստատէին երբեմն:

Կը յիշեմ, մէկը, հրապարակախօսութեան մը մէջ, ուր ունկնդիր էր նաև Ներսէս եպ. Խարախանեան, այն ատեն վարդապետ, ինչ փառաբանականներ ունեցողեանններ կարդաց Խարախանեանի հասցէին, երբ յեղափոխական, և հրաւիրեց ժողովուրդը ծափահարութեամբ պատուել զինքը: Որոտընդոստ ծափերով փառաւորուեցաւ Ներսէս վարդապետ: Այս եկեղեցականը, այն, որ իրենցն էր, ան իսկ չի կրնար հանդուրժել «լիազօրներու» բռնակալութեան և կը քաշուի պաշտօնէ, զի Խարախանեան, ամեն բանէ առաջ, հայ է և եկեղեցական և բնաւ չի կրնար հանդուրժել, որ իր պաշտօնը և հեղինակութիւնը ոտնակոխ ըլլան անպատասխանատու քանի մը անձերու կողմէ, յանուն ոևէ կուսակցութեան կամ ոևէ գաղափարի, որ անհաշտ է իր պաշտօնին և ստորին հետ:

Երբ Խարախանեան եպ. չի կրնար հաշտուիլ և գործակցիլ իրենց հետ, ուրիշներ բնական է թէ բնաւ չպիտի կարենան գործել այդ լիազօրներու իշխանութեան տակ, և ահա առաջնորդներ իրարու ետևէ իրենց հրաժարականները կը ղրկեն Կ. Պոլիս, անհանդուրժելի «լիազօրներու» ձեռքէ ճողոպրելու համար: Խարախանեան եպիսկոպոսի հետ, միևնոյն ժամանակ, ահա հրաժարած է Երզնկայի առաջնորդ Երուանդ վ. Փիրտաճեանը, որ բաւական լաւագոյն կերպով կը վարէր իր պաշտօնը:

Ուրիշներ ևս կը սպասուին: Ասպարէզը այն ատեն պիտի մնայ անշուշտ Կարնոյ առաջնորդ Սմբատ եպ. Սաատէթեանի և Սեբաստիայի առաջնորդ Թորգոմ եպ. Գուշակեանի նման աննկարագիրներու, որոնք իրենց առաքեալները պարզած՝ հոգին փչած ուղղութեանը և որոշ հոսանքի մէջ թողուցած ինքզինքնին՝ կը մղուին դէպի հոն, ուր դիպուածը կը տանի զիրենք: Խաբակներու, ժայռերու պիտի զարնուին թէ կոհերու պիտի առաջնորդուին, ոչ ոք գիտէ: Սակայն պէտք է խոստովանիլ, թէ «լիազօրներու» հեղինակութիւնը օրէ օր աւելի հարկադրական կը դառնայ՝ ժողովուրդին քթին ծայրէն անդին չտեսնելու անհեռատեսութեանը և կազմակերպուելու, ծառանալ չգիտնալուն համար: Հայ ժողովուրդը իր լաւագոյն յատկութիւններուն հետ ունի յոռի ունակութիւններ և տարօրինակ ոչխարամտութիւններ, դատելու, կշռելու և ընտրողութեան կարողութենէն զուրկ, չգիտէր իր բարեկամները զատել իր թշնամիներէն, և անոնց անձնատուր կըլլայ:

Մի ոևէ ապիկարը, չես գիտեր ի՛նչպէս, Վանայ պէս կեդրոնի մը մէջ ազգ. իշխանութեան գլուխ կանգնի քուէովը այն ժողովուրդին, որ իր աչքերովը տեսած է, թէ այդ մարդը ի՛նչպէս կործանած է Աղթամարը, ի՛նչպէս կողոպտած ու քանդած է այդ դարաւոր վանքը: Ասիկա կը նշանակէ, թէ այս ժողովուրդը նկարագիր չունի: Այս աննկարագիր ժողովուրդը, վաղը, ապահովաբար, Իշխանի և Դարմէնի անխորհուրդ գործունէութեան դառն հետևանքը պիտի կրէ, քիւրդական հարստահարութեան մէկ նոր ճաշակը առնելով, և թերևս դարձեալ օգնութեան ապաւէնի հայութեան:

Շաւայլ

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ԹԻՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

Վան, 10 օգոստոսի

Անչափ աժ-կօսէներից յետոյ վարժապետանոցի հարցը մի այլ կերպ լուծվեց: Առաջնորդ. տեղապահ Սարաճեան արքեպիսկոպոսը Վան հասնելուց յետոյ՝ ունեց երկու կողմերի ինքնասիրութիւններին էլ բաւարարութիւն տալ մի կերպով և լուծել այդ հարցը, ուստի մի միջին ճամբայ ընտրեց և գրեց Միացեալ Ընկերութեան, որ կենտրոնական վարժարանը մի հսկայ շէնք է և դիւրութեամբ կարող է իր մէջ բովանդակել թէ կենտրոնական վարժարանը և թէ վարժապետանոցը, ուստի թող Ընկերութիւնը այնտեղ բաց անի վարժապետանոցը [illegible] թող մնայ իր տեղում և կառավարվի վանեցիների ձեռքով, որոնք ուզում են անպատճառ իրանք ղեկավարել, թէկուզ լինի մուրացկանութեամբ:

Կարծում էր, որ այս կերպ լուծումին Ընկերութիւնը անշուշտ կը հաւանի, ուստի նրանք, որոնք ամեն գնով ուզում էին արդէն լինել վարժապետանոցի բացմանը, արդէն ծափահարում էին և ասում. «Տեսա՞ք, ահա յաղթութիւնը մեր կողմը մնաց»: Բայց Միացեալ Ընկերութիւնը, մանաւանդ Հայոց Բարեգործ. Միութիւնը այդ հաշտարար ձեն էլ մերժեցին, անշուշտ չուզելով այնչափ իրարանցումներից յետոյ կենտրոնական կողքին հիւր լինել, ուստի հեռագրեցին Բարեգործ. Միութեան Վանի մասնաճիւղի նախագահ քաղաքապետ Պետրոս բէյ Գափամաճեանին, որ նախորդ բանակցութիւնները ամենն էլ յետ են վերցնում և դնում են ուրիշ առաջարկ, որ եթէ վանեցի ազգայինները փափագում են, որ Վանում վարժապետանոցը բաց լինի, թող յանձն առնեն առաջին տարվայ համար մի յարմար շէնք վարձել և Միացեալ Ընկերութեան տրամադրութեան ներքև դնել վարժապետանոցի համար, իսկ երկրորդ տարվայ մէջ էլ ձեռնարկեն շինել մի յատուկ շէնք, չէզոք հողի վրա, իրանց ծախքով, և նուիրեն Միացեալ Ընկերութեան. այս պայմաններով միայն Միացեալն ու Բարեգործականը յանձն են առնում վարժապետանոցը բանալ Վանում հէնց այս տարուց, միայն թէ իրանց պէտք է ցոյց տրվի որոշ երաշխաւորութիւն կամ հաւաստիք, զօրծադրելու համար տրված խոստումը:

Պէտք է ասել, որ սրանից առաջ լավելով, որ Բարեգործ. Միութիւնը հրաժարվել է վարժապետանոցը Վանում բանալու մտադրութիւնից, այլ պիտի բանայ Հայաստանի մի ուրիշ քաղաքում, հաւանականաբար Մուշում, Թաղական խորհուրդներն և Բարեգործ. Միութեան Վանի մասնաճիւղը գրել ու խոստումներ էին արել, որ եթէ նրանք կուսակցական պայքարների տեղի չը տալու համար՝ չեն ցանկանում վարժապետանոցը բանալ կենտրոնական վարժարանում, վանեցիները պատրաստ են վարժապետանոցի համար յատուկ մի շէնք շինել ու տրամադրել անել Ընկերութեան, վարժապետանոցի համար: Այս խոստումն է ահա, որ Բարեգործական և Միացեալ Ընկերութիւնները յիշեցնում են և գործի հրաւիրում:

Իսկ վանեցիները իրանց խոստումին տէր մնացին: Ցուլիսի 31-ին Նորաշէնի դպրոցի դահլիճում կայացած մի ժողովում, որտեղ ներկայ էին 40-ից աւելի առևտրականներ, մտաւորականներ և ուրիշներ, ընդունվեց յիշեալ առաջարկը և մի ժամում ստորագրվեց 400 օսմ. ոսկու մօտ մի գումար իբրև առհաւատչեայ, որ վանեցին իր խոստման տէրն է և թէ ոչ մի զոհողութեան առաջ կանգ չի առնում, փոխարինելու համար այն ապերախտութիւնը, որ մի քանիսը յետին նպատակներով ցոյց տուին Միացեալ

Ընկերութեան խափանարար և արգելք լինելով ամենակարևոր կրթական մի հաստատութեան դէմ [illegible] 500 աշակերտներ [illegible] 50 աշակերտներ [illegible] Թող [illegible] կարող լինի [illegible] գոյութիւնը [illegible]

Մերսի

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԽԱԲԲԻՆԵՐ

Մերսին, 14 օգոստոս

[illegible]

ԻՏԱԼԻԱՆ ԵՒ ՏՐԻՊՈԼԻՍԸ

[illegible]

...բաժնվեց, որ իտալական կառավարութիւնը արդէն հաղորդեց իր պահանջների մասին միւս պետութիւններին։ Այդ լուրը, ճիշդ է, հերքվում է պաշտօնապէս, սակայն դրանով չէ հերքվում այն փաստը, որ թէ կառավարութիւնը և թէ հասարակական կարծիքը շատ են հետաքրքրված այդ հարցով։ Իտալիայի ձգտմանը, բնականաբար, խիստ դիմադրութիւն է ցոյց տալիս Տրիպոլիսի տէր Թիւրքիան։

«Neue Freie Presse» լրագիրը հաղորդում է «արժանահաւատ աղբիւրից» Թիւրքիայի հայեացքները։ Ահա այդ հայեացքները. Թիւրքիան երբէք չի թոյլ տայ, որ Իտալիան կարգադրութիւններ անէ Տրիպոլիսում այնպէս, ինչպէս Ֆրանսիան Մարոկկօյում։ Դա կը նշանակէր Թիւրքիան բաժան-բաժան անել։ Դա դեռ հնարաւոր կը լինէր Աբդիւլ-Համիդի ժամանակ, բայց ոչ այժմ։ Թիւրք կառավարութիւնը արդէն արգելքներ դրեց Իտալիայի առաջ Տրիպոլիս մտնելու։ Տրիպոլիսը թիւրքաց նահանգ է, այնտեղ է բնակած թիւրքական զօրաբաժինը՝ Թիւրքիայի սեփականութիւնը պաշտպանելու համար։ Թիւրքիայի և Իտալիայի մէջ այս րոպէին բանակցութիւններ են վարվում Տրիպոլիսի վերաբերմամբ, բայց նրանք վերաբերվում են բացառապէս առևտրական շահերին։ Խօսք անգամ չէ կարող լինել Իտալիայի արտօնութիւնների մասին Տրիպոլիսում։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ԳՈՐԾԻՔԸ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ ԿԱԼՈՒԱԾՔՈՒՄ

Հետաքրքրական ենք գտնում հաղորդել մի քանի տեղեկութիւններ նորագոյն այն մեքենայի մասին, որ այժմ գործում է Մանթաշեանի կալուածքում։

Դա ինքնաշարժ գութանն է։

Նա նոր է բերված արտասահմանից և սկսել է գործել կալուածքում միայն օգոստոս ամսից։

Հէնց առաջին օրերից նա գրաւեց իր վրա առանձին ուշադրութիւն իր կատարած գործով։ Եւ մենք տուինք նրա մասին նախնական մի քանի տեղեկութիւններ։

Ցանկանալով տեղնուտեղը ուսումնասիրել ինքնաշարժ գութանի գործը և պարզել նրա պիտանիութեան աստիճանը երկրագործների համար, Թիֆլիսի Հայ Գիւ[illegible]ական Ընկերութեան վարչութիւնը որոշեց կատարել մի փոքր ճանապարհորդութիւն դէպի Աշաղա-Սարալ կայարանը, ուր գտնվում է Մանթաշեանի կալուածքը, և տեսնել գութանը իր գործելու ժամանակ։

Այդ դիտաւորութիւնը աջողվեց կատարել [illegible]։

Մասնակից լինելով ճանապարհորդութեան՝ հաղորդում ենք մեր ստացած տպաւորութիւնները։

Նրանք դրական են և նպաստաւոր։

Ինքնաշարժ գութանը, արդարև, մի հոյակապ գործիք է, որը արժանի է ընդարձակ տեղ գտնելու մեր երկրի տնտեսութեան մէջ։

Նա ամերիկական արհեստանոցի զաւակ է, ամուր շինված, փոխարինելի մասերով օժտված։

Մօտենալով արտին, ուր գործում է գութանը, դիտողը տեսնում է նախ և առաջ չափազանց հասարակ ղեկավարական գործ։ Մեքենայի վրա գործում են միայն երկու հոգի։ Եւ այլ ևս ոչ ոք։

Ջը կան ոչ ձիեր, ոչ եզներ, ոչ մշակներ։ Միայն ինքնաշարժ մեքենան է իր գութանով։

Ինքնաշարժ մեքենան 40 ձիու ոյժ ունեցող մի աւտօմօբիլ է, որ շարժվում է կերօսինի գործադրութեամբ։ Նրա ետևից գնացող գութանը ունի ութ խոփ և գործում է ութ գութանի փոխարէն։

Մեքենան շարժվում է արտերի մէջ կանոնաւոր գծերով, անցնելով իւրաքանչիւր ժամում մօտ 3 վերստ տարածութիւն։ Եւ որովհետև օրական իւրաքանչիւր խոփի վրա ընկնում է մի դեսեատինաչափ տեղ, ուստի գութանը հերկում է մի օրում ութ դեսեատին։

Մանթաշեանի կալուածքում երկու խոփ պակասեցրել են, և գութանը գործում է վեց խոփով, հերկելով օրական մօտ 6 դեսեատին։

Մենք նայեցինք վարին, չափեցինք հերկի խորութիւնը, քննեցինք հողի կազմը և շուռ տուած շերտը։ Վարը հաւասարաչափ է և կանոնաւոր, հերկի խորութիւնը $4^1/_2$—6 վերշօկ է, հողը վերին մասերում փոքր ի շատէ կակուղ է, իսկ ներքևում շատ կարծր. շուռ տուած հողաշերտը աջող թաւալվում է և ստանում բաւարար նստուածք։

Ինքնաշարժ մեքենան շինված է Հարթպարի արհեստանոցում, գութանը՝ Ջօնդիրի։ Մեքենան գնած ժամանակ կարելի է պայմանախօսել, որ վաճառողները ուղարկեն իրանց մասնագէտին՝ մեքենան սարքելու և գործի դնելու։

Գութանի գործի քննութեանը ներկայ էին Ընկերութեան կողմից՝ Ա. Աթանասեան, Գ. Խարազեան, Գ. Մուրադեան և ես, Մանթաշեանի կալուածքի կողմից Ս. Տէր-Յակոբեան և Գ. Ղազարոսեան։ Ներկայ էին նաև երկրագործ-մեղուապահ Յ. Գալստեան և Նոր-Աւան հայ գաղութից վեց մեղրեցի երկրագործներ։

Խորհրդակցութիւնը և մտքի փոխանակութիւնը պարզեցին մեզ համար հետևեալը.

1) Ինքնաշարժ գութանի գործը աւելի էժան է նստում, քան սովորական գութանի, և ժամանակի դէպս ոչ աւելի թանգ։

2) Նա հերկում է հողը և պատրաստում վարի համար բաւարար կերտով։

3) Նա բանում է արագ, կարճ միջոցում պատրաստելով հողը սերմանելու համար։

4) Նա կախում չունենալով ոչ ձիու կամ եզների աշխատանք[illegible], ոչ վերջինների կերակրելու հոգսերից, ոչ մշակների առատութիւնից, կարող է գործել ամեն ժամանակ, հէնց որ հողը թոյլ կը տայ մշակել իրան։

Հնարաւորութիւն ունենալով օրական հերկել 6—8 դեսեատին, մի գութանը կարող է 50—60 օրվայ մէջ հերկել 300—400 դեսեատին հող և աւելի։

Այդ հանգամանքը մանաւանդ կարևոր է բամբակագործութեան շրջանում, որտեղ աշխատող ձեռքերի և լծկան կենդանիների պակասութիւն է զգացվում գարնան առաջին ամիսները և յաճախ հողերը մնում են կամ բոլորովին չը մշակված և կամ մշակվում են շատ ուշ, որի պատճառով յետ է ընկնում բամբակի սերմանումը և նրա աճումը։

Ինքնաշարժ գութանները կարող են բերել տալ նաև փոքր գիւղատնտեսները, եթէ միանան միասին կազմելով ընկերակցութիւններ։ Այդ եղանակով, օրինակ, Նոր-աւանցիները կարող էին ձեռք բերել ինքնաշարժ գութան և ընդարձակել իրանց ցանքսերը։

Որքան մեզ յայտնի է, մի քանի անձեր արդէն ծրագրում են բերել տալ ինքնաշարժ գութաններ։

Լավում է նոյնպէս, որ մի գործարան մտադիր է իր հաշւով դնել ինքնաշարժ գութաններ մեր երկրի մի քանի տեղերում և ցոյց տալ նրա բարեմասնութիւնները ապագայում նրանց ծախելու նպատակով։

Ինքնաշարժ գութանները արժեն, նայած իրանց մեծութեան, 7000—12,000 ր.։

Մանթաշեանի կալուածքում գործում է մի շոգեշարժ մեքենայ, որ կալսում է հացը և դուրս է բերում դարման բաւական ջարդված և մանրացած։ Դա Կլէյտօն և Շուտլվօրտի արհեստանոցի պատրաստած գործիքն է։

Մանթաշեանի կալուածքը մինչև այժմ հերկել է մօտ 300 դեսեատին հող, այսուհետև մտադիր է ընդարձակել մշակվող հողերի տարածութիւնը և հասցնել նրան մինչև 700 դեսեատինի։

Մշակութեան գլխաւոր առարկան բամբակն է։

Աշխատողները սեղացի թուրք գիւղացիներ են և մի նորահաստատ հայ գաղութի բնակիչները։

Ա. Քալանթար

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Գիտուն, թող գիրքը, ժամ չէ կարդալու...

Գամառ-Քաթիպա

Վիէննայի Մխիթարեանների ուխտին այսօր Նոր-Նախիջևանից ուղարկվեցին շնորհաւորական հեռագիրներ։ Քաղաքագլուխը շնորհաւորելով անուանում է Մխիթարեաններին՝ հայոց լեզուի պահպանիչներ արտասահմանում։ Բարեգործական Ընկերութիւնը խոնարհելով գլուխը Մխիթարեանների առաջ՝ ցանկանում է բարգաւաճում «խեղճ հայ ազգի դատը պաշտպանելու համար...»։ խեղճ հայ ազգի դատը պաշտպանելու համար՝ մի վսեմ, բարձր, ազնիւ նպատակ, որից մինչև այժմ ուխտը գուցէ խուսափել է, ի դէպ... Եւ այսօր, յոբելեանի օրը, երբ երախտագէտ ազգը մի առ մի կը յիշէ մեզ մատուցած բոլոր Մխիթարեանների ծառայութիւնները, թող ներելի լինի ինձ կրկնելու մի բան՝ «գիտուն, թող գիրքը, ժամ չէ կարդալու...»։

Հնութեան փոշին թափելով, մոռացութիւնից փրկելով անուններ, գործեր, Մխիթարեանները իրաւամբ վաստակել են յայտնի և մեծ անուն։ Բայց ում շատ է տրված, շատ էլ կը պահանջվի։ Իսկ Մխիթարեաններին տրված է շատ, և ազգը, թշուառ ազգը իրաւունք ունի նրանցից պահանջելու շատ... Նրանց բոլոր գործերը դարձել են պատմութիւն և այդ պատմութեան երկար էջերը չեն լուսաւորում այժմ հայ մտքեր և չեն տաքացնում հայ սրտեր... Ինչքան էլ գեղեցիկ լինի պատմութիւնը, նրանով մենք չենք ապրում և չենք փրկվի։ Ունենք առօրեայ և ծանր հոգսեր, դարդեր։ Մենք կասենք՝ արժանապատիւ, ազնիւ հայրեր, դուք օժտված էք տաղանդով, գիտութիւնով. ճար արէք մեր դարդերին. մենք կասենք՝ «գիտուն, թող գիրքը, ժամ չէ կարդալու»...

Մխիթարեաններին վիճակված էր մեծ դեր խաղալ մեր հայկական կեանքում։ Աբիւնկզակ կարմիր սուլթանի դաժան օրերին մեր կոտորածների ժամանակ և ամեն մի հայ ճգնաժամին Մխիթարեանները կարող էին իրանց զօրեղ ձայնը բարձրացնել հայ դատը պաշտպանելու համար։ Քաջ գիտենալով Եւրոպայի լեզուները, նրանք հեշտ կարող էին պատրաստել Եւրոպայի հասարակական կարծիքը, գրաւել, ցնցել եւրոպացիների համակրութիւնը դէպի հայը, լուսաբանել, պարզել հայկական հարցը Թիւրքիայում, Պարսկաստանում, Ռուսաստանում։ Մխիթարեանները այդ կողմից սառնասիրտ վկաներ մնացին մեր ցաւերին, մեր հալածանքներին, մեր կոտորածներին... հրատարակելով այդ կոտորածներից յետոյ մի ոբևիցէ «Գեղունի»՝ կարօտեալների օգտին... Այսօր՝ յոբելեանի օրը խունկի, զմուռսի հոտ միայն պիտի բուրէ Վիէննայում, պիտի լսվեն անվերջ գովասանքներ, ովսաննաներ... «Կեցցեն Մխիթարեանները» ասենք և մենք, բայց յուսանք, որ «գիտուն, թող գիրքը, ժամ չէ կարդալու» Գամառ-Քաթիպայի մեծ պատգամի իմաստը կը լսվի, կը հասկացվի նրանց կողմից։ Յուսանք, որ ազգը, որ կարող չէ ոչ ապրել և ոչ փրկվել պատմութիւնով, չի խաբվի այս անգամ և նրա ցանկութիւնը, որ այսուհետև Մխիթարեանները պաշտպանեն հայ դատը Եւրոպայի առաջ, կը լսվի, չի մոռացվի, կը կատարվի...

Գր. Չալխուշեան

Նոր-Նախիջևան, 26 օգոստ.

ԽՕՍԵՐ ԵՒ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

I

Օգոստոսի 16-ին, Կիսլովօդսկում տեղի ունեցաւ հայ աղօթատան և ուսումնարանի հիմնադրութիւնը՝ բաւական մեծ բազմութեան ներկայութեամբ։ Պատշաճաւոր հանդէսը կատարեցին Պետերբուրգից վերադարձող Բաբգէն վ.-ը, Պեատիգօրսկի քահանայ Ա. Շխնեանը և Աստրախանի՝ հայր Գ. Մկրտումեանը։ Հիմնօրհնութեան վերջը նախ՝ հայր Բաբգէնը մի իմաստալից ճառ արտասանեց, բնաբան առնելով Սողոմոնի խօսքերը. «Լոյս տուր, Տէր, աչաց իմոց»։ Ճառի գլխաւոր միտքը լուսաւորութեան կարևորութիւնն էր, որովհետև տեղացի բարերար Ս. Բեշտաուն իր սեփական միջոցներով էր կառուցանում վերև յիշված աղօթատուն-ուսումնարանը, 5 սենեակից բաղկացած, որոնցից մէկը՝ դահլիճը առ այժմ աղօթատան տեղ պիտի ծառայի, մինչև իսկական եկեղեցու կառուցումը։ Հայր սուրբը բացատրեց նաև մեր եկեղեցու նշանակութիւնը հնում, ներկայում և թէ ապագայում, որպէս ազգային գոյութեան գլխաւոր ֆակտոր, իր եզրակացութիւնը պատմական փաստերով հաստատելով։

Երկրորդ ճառախօսը՝ մեր բազմաշխատ, ազգային իդէալիզմով միշտ տոգորված՝ բժշկապետ Ա. Բաբայեանն էր, որը՝ լրացնելով հայր սուրբի ասածը՝ մի շատ հետաքրքրական ակնարկ ձգեց եկեղեցու և ուսումնարանի նախնական պատմութեան վրա, գովաբանելով այն անձերին, որոնց աշխատութեամբ և միջոցներով՝ վերջապէս կառուցվում են յիշեալ հիմնարկութիւնները։ Երևաց, որ միայն տեղի համար—որը՝ պէտք է ասել, շատ յարմար է և առողջարար՝ Կիսլովօդսկի ամենալաւ մասում—տարիներ առաջ տուել են 12,000 ր. և ներկայումս 30,000 ր. է գնահատվում։ Խօսքի վերջը բժշկապետը Կիսլովօդսկի հայ [illegible] շնորհակալութիւնը յայտնեց Ս. Բեշտաուին, որի նուիրած մինչև 8000 ր. գումարով կառուցվում է ներկայ շէնքը։ Եկեղեցու տեղի համար խոշոր նուիրատուները եղել են՝ եղբարք Թորոսեաններ, Տէր-Մարգարեան, Բէշտաու, Թամբիեան, Ա. Խօջայեան և Բուդաղեան։

Երրորդ ճառախօսը Աբրահամ քահանան էր, որը պերճախօս կերպով շեշտեց նախկին ճառախօսների ասածները։ Քաղաքագլխի կողմից խօսաց Խօջայեանը։ Սրանից յետոյ խօսեց տեղիս գիմնազիայի վերատեսուչը, յայտնելով այն իմաստալից միտքը, որ մանկավարժական տեսակէտից իւրաքանչիւր ազգութեան համար կարևոր է իր մայրենի լեզուն ուսանելն ու գիտենալը, և ներկայ եղողներին հաղորդեց, որ ինքը հայ լեզուի դասատուութիւնը հայ կրօնի հետ հանդերձ մտցնելու է իր հսկողութեանը յանձնված տեղիս գիմնազիայում, որի մասին արդէն թոյլտուութիւն ունի, միայն պակասում են միջոցներ այդ առարկաների ուսուցչին ռոճիկ նշանակելու։ Վերատեսչի ասածները շատ մեծ համակրութեան արժանացան, և ահա բազուաբնակ Ս. Աւշարեանը այդ միտքը իրագործելու համար մեծ եռանդով գործի գլուխ անցնելով՝ ստորագրութիւն բացեց և կարճ միջոցում ժողովեց մինչև 300 ր. (հարկաւոր է տարեկան 400 րուբլի)։

Չորրորդ ճառախօսն էր՝ բժ. Մեհրաբեանը, որը առաջին երեք ճառախօսների ասածները լրացրեց հայ մտաւորականների համար սանատօրիա հիմնելու գաղափարով։ Ամենից վերջը ուսումնարան-աղօթատան հիմնադիր Ս. Բեշտաուի կողմից հանդիսականները հիւրասիրվեցին մատաղով։

Բժ. Բ. Աղասարեան

(Կը շարունակվի)

ԿՈՒԼՏՈՒՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ ՀԱՒԻՃՈՒՄ

Երկար զրոյցներից ու փորձերից յետոյ վերջապէս Հաւիճ գիւղացիք ըմբռնեցին օրինակելի կաթնատնտեսութեան օգտակարութիւնը։ Դժուար էր սկզբի քայլը։ Իմ ասածներին ու զրոյցներին գիւղացիք թերահաւատութեամբ էին վերաբերվում և շատ անգամ ասում. «Մենք աչքերս բացել ենք՝ էսման ենք տեսել. հիմիկու էտ իւղատնտես վարժապետն էլ մեզի բան պիտի խրատ տայ»։ Դրութիւնս շատ վատ էր. մեր գիւղացիութիւնը, որ այնքան սրբութեամբ էր հետևում նախնեաց սովորութիւններին ու բարքերին, դժուարանում է զատվել—թողնել այն ամենը, ինչ իր հայրերը և նախապապերը գործադրել են. իսկ քանի որ կամքը և անվերջ աշխատանքը տիրապետող է եղել միշտ, ես չէի յուսահատվում, կրկին և ամեն ժամանակ նոյն փորձերը նոյն զրոյցները կրկնվում էին։

Երբ մի ժամանակ գիւղացիք իրանց կաթերը սերզատին յանձնելիս երեսները խաչակնքում էին, այսօր գիւղի ամեն կողմերից գալիս են, խնդրելով որ իրանց կաթերն էլ բերեն փորձեր անելու՝ իւղ և պանիր քաշելու. օրինակի համար՝ առաջին փորձի արդիւնքը. 5 պուդ 29 ֆունտ կաթից գիւղացիք իրանց ձևով ստացան $8^1/_2$ ֆունտ իւղ և 14 ֆ. պանիր. իմ փորձերից յետոյ սեպարատորի միջոցով ստանում ենք 15 ֆ. մաքուր իւղ և 21 ֆ. պանիր, բացի լոռից, շիճուկից և թանից։ Ահա այդպիսի շօշափելի փաստերից յետոյ, այսօր գիւղացիք համոզվեցին և այն աստիճանի հետաքրքրվում են, որ դրանցից մի քանիսը եկան ցանկութիւն յայտնեցին սեպարատոր գնելու համար. երևոյթը շատ մխիթարական է, քանի որ առաջին քայլը անցել ենք, իսկ հետևեալներն աւելի հեշտութեամբ կը կատարվեն։

Հաւիճի և առհասարակ Արագածի բարձրութիւնների վրա ընկած գիւղերը, չը նայելով տեղիս աննպաստ պայմաններին՝ հացահատիկների մշակութեան համար, տարիների ընթացքում և մինչև այսօրս թէ գարին և թէ ցորենը ցանում են ամենաչնչին արդիւնք ստանալով. պատահում է յաճախ, որ իրանց ցանած սերմացուն մինչև անգամ չեն կարողանում դուրս բերել. իսկ ինչ կը վերաբերի խոտաբուծութեանը, Արագածի ստորոտները ներկայացնում են ամենայարմար տեղը. ինչ տեսակի ծաղիկներ, ինչ ծփացող արօտների չէք հանդիպի Արագածի ստորոտներում. դա բուսականութեան մի ցուցահանդէս է, որտեղ ամեն տեսակի բուսականութեան կը հանդիպէք իրանց արբեցուցիչ հոտերով և վառ գոյներով. իսկ ջրերը, Արագածի բարձրութիւններից թափվող գետակներն ու առուակները, որոնք անհագին հեռաւորութիւնների վրա լսեցնում են իրանց կարկաչիւնները։

Այնտեղ՝ արտերի մէջ հաւաքված քարերի արանքներում մենք կը հանդիպենք յաճախ ընտանի մեղուների, որոնք ազատ բնութեան մէջ իրանց համար պաշար են հաւաքում և աշխատում։ Արագածի բնութիւնը հարուստ է, բայց ժողովուրդը օգտվել չը գիտէ։

Այս տարի ես փորձեր էի արել խոտերի արհեստական մշակութեան, ցանելով զանազան տեղերում տարբեր ալտիտուտների վրա մի քանի տեսակ խոտեր. օրինակի համար եօնջան (medicago sotiva), անգլիական սէզ (raygrasse anglais) խըրափուկ, կռնկան և այլն. արդիւնքը շատ լաւ եղաւ. ուստի մեր գիւղացիք, որոնք ապրում են Արագածի ստորոտներում, ըմբռնելով օրինակելի կաթնատնտեսութեան օգտակարութիւնը, փոխանակ անվերջ տանջվելու հացահատիկների մշակութեան վրա, ուշք կը դարձնեն արհեստական խոտաբուծութեանը, և այդպիսով ժամանակի ընթացքում, պէտք է յուսալ, Արագածի իւղն ու պանիրը կը կարողանան պատւաւոր տեղ բռնել բոլոր մեր շուկաներում։

Գիւղատնտես՝ Կոստ. Զարախչեան

ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԻ ԳԱԼՈՒՍՏԸ

Նոր-Բայազէտ, 25 օգոստոսի

Օգոստոսի 20-ին, շաբաթ, երեկոյեան դէմ տեղս ժամանեց Երևանի նահանգապետ կոմս Տիզէնհաուզէն, որը իջևանեց գաւառապետ Ս. Ֆիլիպօվի տունը։ Բնակարանի մուտքի առաջ նահանգապետին դիմաւորելու համար սպասում էին քաղ. վարչութեան անդամները՝ աւագ Բադիկեանի առաջնորդութեամբ, որը աղ ու հաց մատուցեց նահանգապետին։ Ընդունելով աղ ու հացը քաղաքի կողմից՝ նահանգապետը հարցրեց ժողովրդի կացութեան, տարվայ բերքի և այլ հասարակական, տնտեսական խնդիրների մասին։ Քաղաքային աւագ Բադիկեանը յայտնեց, որ հացի արդիւնքների վերաբերմամբ առ այժմ չէ կարելի ոչ լաւ ասել և ոչ վատ, քանի որ դեռ նոր է սկսվել հունձը, մանաւանդ որ տեղիս կլիման երբեմն այնպիսի բնական պատահարներ է առաջացնում, որ բոլոր բերքը րոպէապէս կուլ է գնում... Ինչ վերաբերում է խոտի բերքին,—աւելացրեց քաղ. աւագը, [illegible] րի դա նուազ արդիւնք տուեց։

Հետևեալ օրը նահանգապետը այցելեց քաղ. վարչութիւնը և, նայելով մուտքի մատեանները, մի քանի կարգադրութիւններ արեց եկամուտների գանձման մասին։ Ապառիկների վերաբերմամբ պատուիրեց քաղաքային վարիչներին, որպէսզի աշխատեն հաւաքել գոնէ այս տարի, մանաւանդ որ ժողովուրդը տնտեսապէս լաւ վիճակ կունենայ։ Չը նայած որ քաղ. աւագ Բադիկեանը բացատրեց նահանգապետի ա[illegible], որ ժողովուրդը շատ աղքատ է, [illegible] պղինձ է գրաւվում արքունի [illegible] դէմ և որ մի ամբողջ թաղ—Բա[illegible]-Մահլէն—բնակիչներից դատարկվել[*] [illegible] փակ է մնում, բայց և այնպէս պատ[illegible]իրեց, որ որքան հնար է՝ հին ապառի[illegible]ներից հաւաքեն։ Ապառիկները զանա[illegible] առարկաներից բարդված կազմու[illegible]են մօտ 15,000 ր., որի մի մասը բա[illegible]ելու խնդիր կայ, որը հաւա...

*) Բա[illegible]ը չքաւորութիւնից տնով-տեղով գաղթել են մեծ քաղաքները։

Նորէն կը լուծվի յօգուտ քաղաքի աղքատ և չքաւոր բնակչութեան։

Այս խօսք բացվեց զօրքի համար նոր բնակարան վարձելու մասին, [illegible]

[illegible]

...սերի հետ, որից քաղաքը զուրկ է, քանի որ նախահաշուով ելքը մուտքից աւելի է, և քաղաքը դեֆիցիտ ունի, ուստի դեռևս վաղաժամ է բժշկի մասին խօսել։ Հ. Խաչատրեան աւելացրեց, որ բժշկի վարձատրութեան մի մասը գոնէ վճառականութիւնը կը տայ, միայն թէ բժիշկը սեփական լինի։ Սակայն այդ էլ երբև պատահական նուէրներ՝ դարձեալ մի անյուսալի եկամուտ է, որ այսօր կայ, իսկ վաղը՝ ոչ։ Պէտք է մշտական եկամուտ լինի՝ քաղաքի սեփական գումարը՝ որպէսզի ընդմիշտ ապահովվի բժշկի վարձատրութեան հարցը և ոչ պատահականութիւնների վրա հիմնվի։ Այդպիսով ահա քաղաքը բժիշկ ունենալու հարցը առայժմ առկախ է մնում, չը նայելով որ, ինչպէս բացատրվեց նահանգապետի առաջ, քաղաքի հիւանդները մնալով առանց բժշկական օգնութեան՝ յաճախ անժամանակ մահանում են։

Նահանգապետը նոյն օրը դիտեց տեղական բանտը, ոստիկանատունը և այլ հիմնարկութիւններ, որոնցից գոհ մնաց։ Միայն մի բան անախորժութիւն յարուցեց, այն՝ որ նոյն ժամին, երբ նահանգապետը վերադառնում էր բաղանիքը դիտելուց, նոյն րօպէին, միևնոյն փողոցի վրա, որտեղից անցնում էր նահանգապետը, երկու բարեկամ ընտանիքի անդամներ՝ աներ և փեսայ՝ կռւի բռնվելով՝ ատրճանակի հարուածներ էին թափում իրար վրա... Ժողովուրդը ամբողջապէս խռնված էր փողոցում, և նահանգապետը մօտիկից ծանօթացաւ մեր ժողովրդական կոպիտ բարքերի հետ։

Երկու օր մնալուց յետոյ, նահանգապետը օգոստոսի 22-ին Բասար-Գեչար ուղևորվելով այնտեղից անցնելու է Շարուր-Դարալագեազ և ապա Նորաշէնի վրայով վերադառնալու է Երևան։ Փարս

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ՑԱՒԵՐԻՑ

Ղարադաղլու, 20 օգոստոսի

Բացի նիւթական ծանր պայմաններից, որոնց մէջ գտնվում է տեղիս գիւղացիութիւնը իր անխոհեմութեան և հմուտ ղեկավարի պակասութեան պատճառով, նա դժուար կացութեան մէջ է նաև իր մտաւոր, կրօնական ու բարոյական կողմից։

Ղարադաղլուն մէկն է այն դժբաղդ գիւղերից, որոնք իրանց ամբողջ շարժական ու անշարժ ունեցածը գոհ տուին Թուրքի աւերիչ ձեռքին։ Նրա ազգաբնակութիւնը, որ հայ-թուրքական կոտորածների ժամանակ փախուստի էր դիմել և այդպիսով ազատել իր կեանքը, գիւղ վերադառնալուց յետոյ մօտ վեց տարի զրկված է հոգևոր մխիթարութիւնից՝ եկեղեցուց, որի պատամեալ քահանան իր քայքայված համայնքով հնարաւորութիւն չէ ունեցել եկեղեցու վերաշինութիւնը աւարտելու. չը նայած որ այդ առիթով եղան հրապարակական դիմումներ, բայց այդ դիմումները մնացին անարձագանք... և գիւղացին զրկված է եկեղեցու շնորհած բարիքներից, խրատներից ու այլ մխիթարութիւններից։

Գալով կրթութեան գործին, գիւղս իր հիմնարկութեան օրից կանոնաւոր դպրոցի երես չէ տեսել. երբեմն լոյս են ընկել մասնաւոր մարդիկ, որոնք գիւղի մի քանի երեխաներ ի մի հաւաքելով քանդված «շկօլում»՝ վայնաչարի դասեր են տուել, սակայն որոնց դաստիարակութիւնը «ճիպոտի» ույժն է եղել, իսկ հասկացողութեան սահմանը՝ այն, որ երկնքի աստղերը Աստուծոյ ճրագներն են համարել, որը երեկոները վառում է և առաւօտները հանգցնում...

Կանոնաւոր դպրոց ունենալու համար մեր [illegible]րները յայտնի հարուստ հայերից խնդ[illegible]ելով, արձագանք էին տուել Մոսկվայի [illegible] ուսանողութեան հայրենակցութեան մ[illegible] ուսանող Վ. Մամիկոնեանի միջոցով [illegible]ը [illegible]յտնվել էր, որ ընկերութիւնը որոշել [illegible] Տօլստոյի անունով բացվելիք դպրոցը մեր գ[illegible]ղին շնորհելու, որի հետևանքի մասին սակ[illegible]ն ցարդ ոչ մի տեղեկութիւն չունենք...

Այժմ դպրոց չունենք, եկեղեցի չունենք, չունենք և արթուն հովիւ կամ այլ ղեկավար ույժ, որ տանի մեր գիւղը դէպի բարօյականութիւն. իսկ դրանց փոխարէն ունենք շրջակայ բազմաթիւ Թուրքական գիւղերի սովորութեամբ վարակված գիւղացիներ, որոնք իրանց քայքայիչ ու անբարոյականացուցիչ սովորութիւնները աւանդում են յաջորդ մեծացող սերունդին, սովորութիւն, որ հայի մաքուր և անբիծ օջախի կործանմանն է նպաստում։

Գողութիւն, մարդասպանութիւն, ապօրինի կենակցութիւն, ազգականների հետ ամուսնութիւն և այլ և այլ բացասական յատկութիւններով է օժտված ղարադաղլուեցին։ Մարդասպանութիւնը այնքան զարգացած է մեր գիւղում, որ դեռ ևս ընդհարումներից առաջ, մի 10—15 տարվայ ընթացքում, 20—25 քաջարի երիտասարդներ են զոհ գնացել մէկ-մէկի ձեռքով, երբեմն և Թուրքերին հարիւրներ վճարելով հարազատ եղբայր հայի և համագիւղացու արիւնն են թափել։ Այժմ էլ նկատելի է նոյն կործանարար հակումը ներկայ սերնդի մէջ։ Անշուշտ նախանձի, չկամութեան այս բոլոր արտադրութիւնները առաջանում է կրթութեան ու բարոյականութեան սնանկութիւնից։

Գիւղացիք զուրկ են միացած համերաշխութեամբ որևէ հասարակօգուտ գործ շինելու. մէկի առաջարկածը միւսը չէ ընդունում. մէկի շինածը միւսին դուր չէ գալիս, ուստի և սա քանդել է աշխատում... (ախր չէ՞ որ հայ ենք...) Օրինակ՝ գիւղը կարիք ունի ինչպէս խմելու, նոյնպէս և արտերը ոռոգելու ջրի, և այդ ջուրը կարելի է շատ հեշտ կերպով ստանալ ջրմուղներով, որի համար հազիւ ծախսվի 2000 րուբլի և կը ստացվի մօտ 3—4 գլուխ ջուր. բայց ղարադաղլուեցին սովոր չէ այդ ամենաբնական պահանջը լրացնելու փոխադարձ համաձայնութեամբ և միութեամբ. այս առիթով մեր գիւղացիք Թուրքերին գերազանցում են, որովհետև Թուրք գիւղերը նման դէպքերում աւելի հեշտ են համաձայնութեան գալիս, թէև աւելի դժուար պայմաններում. այն ինչ Թուրքը մի գլուխ ջուր ստանալու համար ծախսում է մօտ 6000 րուբլի, հայը կրկնապատիկը չէ կամենում ստանալ 2,000 րուբլով։

Բնական այն բոլոր նպաստաւոր պայմանները, որոնց մէջ գտնվում է Ղարադաղլուն, կը դարձնեն այս գիւղը գաւառիս ամենաաննախանձելի գիւղերից մէկը, եթէ ունենանք մի կանոնաւոր դպրոց և մի կարող ղեկավար ձեռք։ Կար. Ղազարեան

ՄԻ ՅԻՇԱՏԱԿԵԼԻ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿ

Ուղիղ տասը տարի առաջ, 1902 թւին Շուշու Բարեգ. Ընկ. գրադարան-ընթերցարանը գտնվում էր քաղաքային վարչութեան խնամատարութեան տակ, և անուշադիր ու անբարեխիղճ մարդկանց ձեռքի տակ ընկնելով քաօսային մի խղճուկ վիճակի էր ենթարկվել, կորցնելով իր նախկին համբաւը։

Ահա այդ ժամանակում հեռացված գրադարանապետի փոխարէն, մի շարք խնդրատուների ուշադրութիւն չը դարձնելով, քաղաքային վարչութիւնը հրաւիրում է Պօղոս Զաքարեանին տարեկան 300 րուբլի ռոճիկ առաջարկելով։

Նոր գրադարանապետի առաջին գործն է լինում գրադարանը ազատել իր քաօսային վիճակից, կրած, փչացած գրքերը ցուցակից հանել, և ամեն մի տեսակ օրաթերթին, ամսագրին ու շաբաթաթերթին ուրոյն մի տեղ յատկացնել, թւականի և համարի կարգով դասաւորել։

Գրադարանապետի այդ անձանձրոյթ աշխատանքն ու անձնուէր գործունէութիւնը չէ վրիպել քաղաքային վարչութեան աչքից. նա 1906 թւին ի խրախոյս գրադարանապետին՝ վարձատրում է նրան դրամական պարգևով։

Երբ 1908 թւին բարձրագոյն հրամանով Կ. Հ. Բ. Ընկ. վերսկսում է իր գործունէութիւնը և Շուշու ճիւղը վերաբացվում է կրկին, քաղաքային վարչութիւնը կրկին անգամ յետ է տալիս իր ձեռքի տակ եղած գրադարան-ընթերցարանը։

Գրադարանապետը մնում է իր պաշտօնում և Բարեգ. Ընկ. տեղական վարչութիւնը նրա ռոճիկը 60 րուբլով աւելացնում է, այնպէս որ նա ամսական ստանում է 30 րուբլի, մի ռոճիկ, որ ընտանիքաւոր մարդու համար այնքան էլ նախանձելի չէ։

Գրադարանապետ Զաքարեանը նոյն բարեխղճութեամբ ու անձնուիրութեամբ շարունակում է իր սիրած գործը մինչև այսօր անտրտունջ ու գոհ սրտով։

Գրադարան-ընթերցարանի շէնքը այդ տասը տարվայ ընթացքում անփոփոխ է մնացել։ Դրսի մուտքը չը հաշուած՝ նա բաղկացած է երեք սենեակից։ Մի մեծ քառակուսի, մութ ու խոնաւ՝ 3 փոքր ու ցածր պատուհաններից բաղկացած սենեակ ներկայացնում է գրադարանը իր ընկուզեայ շքեղ դարաններով և մեծ մասամբ հին գրքերով։ Ընթերցարանին յատկացված սենեակը անհամեմատ աւելի լուսաւոր ու չոր է, առատ բազմատեսակ աչքի ընկնող թերթերով, իսկ ընթերցարանին կից մի փոքր սենեակ էլ կազմում է վարչութեան առանձնասենեակը։

Այդ մեծ, մութ ու խոնաւ սենեակումն է անցկացրել յարգելի գրադարանապետը իր տասը տարվայ կեանքը՝ օրական 9 ժամ այդտեղ փակված աշխատելով, որի հետևանքն ու արդիւնքը եղել է այն, որ նա ստացել է ոտքերի յօդացաւ ու աչքերի կարճատեսութիւն։

Թէ գրադարան-ընթերցարանում ինչ օրինակելի կարգապահութիւն ու մաքրութիւն է տիրում, այդ մասին աւելորդ է կանգ առնել, որովհետև քանիցս անգամ գրված է թերթերում։

Պօղոս Զաքարեանի գործունէութիւնը միայն գրադարանապետութեամբ չէ սահմանափակվել։ 1890 թ. սկսած նա «Մեր գործիչները» յօդուածով հանդէս է եկել «Մշակում» և նրա ամենաթունդ հետևորդներից մէկը դարձել։ «Մշակի» աշխատակիցների ստուար շարքերում նա միշտ եռանդուն մասնակցութիւն է ունեցել և, որ գլխաւորն է, նա հաւատարիմ է մնացել իր դաւանած սկզբունքներին մինչև այսօր։

Նա աշխատակցել է նաև «Աղբիւր-Տարազին», «Նոր Աշխատանքին», «Անկախ Մամուլին», «Բազմավէպին» և այլ թերթերի։

Վերջացնելով խօսքս յարգելի գրադարանապետի մասին, ցանկանում եմ նրան նոր եռանդ ու տոկուն համբերութիւն՝ իր հանրօգուտ պաշտօնը նոյն բարեխղճութեամբ ու անձնուիրութեամբ շարունակելու, և առաւել աշխոյժ ու ոգևորութիւն՝ իր գործունէութիւնը ընդգծած շաւղով անշեղ ու անձանձիր առաջ տանելու։

Նորայր

Շուշի.

ՉԷԼԻՄ-ԽԱՆԻՆ ԲՌՆԵԼՈՒ ԱՌԻԹՈՎ

Չէլիմ-խանը նորից ստիպեց խօսելու իր մասին։ Նա ընդհարումներ ունեցաւ իրան հալածող պարտիզանական զօրախմբերի հետ։ Այդ ընդհարումներից մէկում Խօրօջօյ աուլի մօտ Չէլիմ-խանը սպանեց ոստիկանական ստրաժնիկին, բայց ինքն էլ՝ Չէլիմ-խանը իր ընկերոջ հետ միասին, ադմինիստրացիայի տեղեկութիւնների համեմատ, վիրաւորվեց, սակայն կարողացաւ փախչել լեռնային ծերպերից մէկը։ Խօրօջօյ աուլի բնակիչների համար այդ բանը ծանր հետևանքներ ունեցաւ. Չէլիմ-խանին ապաստան տալուն համար նրանք 1,350 րուբլու տուգանքի ենթարկվեցին և բացի դրանից քննվում է նրանց բոլորին Սիբիր աքսորելու հարցը։

Անհրաժեշտ է ասել, որ մինչև ներկայ տարին ևս տեղացիների մէջ տեղի ունեցող աւազակութիւնների և կողոպուտների դէմ կռւելիս առհասարակ և մասնաւորապէս Չէլիմ-խանին հալածելու համար չէին կանգ առնում ամենախիստ միջոցների առաջ այն աուլների վերաբերմամբ, որոնց բնակիչներին մեղաւորներ էին համարում Չէլիմ-խանին և այլ աբրէկներին ապաստան տալու, համար։ Բայց աւազակութիւնները և կողոպուտները ոչ միայն չը պակասեցին, այլ, ընդհակառակն, սաստկացան։ Չէչէն հասարակութիւնները չեն համակրում Չէլիմ-խանին և ամենից շատ իրանք են տուժում նրա արշաւանքներից։ Նրանք ինքնաբերաբար 16,000 րուբլի ժողովեցին և յանձնեցին այդ գումարը Թերեքի շրջանային ադմինիստրացիային աբրէկների դէմ կռուելու ծախսերի համար։ Բացի դրանից՝ չէչէնները իրանք յաճախ հրացանաձգութիւն էին ունենում Չէլիմ-խանի և նրա խմբի դէմ և այդպիսի մի հրացանաձգութեան ժամանակ սպանեցին նրա հօրը և եղբօրը, և այժմ ևս նրանք ստրաժնիկներ են պահում՝ աջակցութիւն ցոյց տալու համար իշխանութիւններին՝ աբրէկներին հալածելու ժամանակ։ Վերջերս նրանք գրաւեցին բոլոր ճանապարհները այն լեռներում, ուր Չէլիմ-խանը թագնվել է։ Յոյս ունեն, որ այս անգամ նա կը բռնվի կամ կը սպանվի։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Կովկասի Փոխարքայ Ի. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկօվ իր ընտանիքի հետ արդէն ճանապարհվել է դէպի Թիֆլիս։ Կոմսը քաղաք կը հասնի սեպտեմբերի 6-ի երեկոյեան ժամը 10-ի մօտերը։

— Ներսիսեան դպրոցի նոր շինութեան աշխատանքները շտապով առաջ են գնում։ Թէև սպասվում էր, որ շինութեան մի մասը պատրաստ կը լինէր մինչև այս սեպտեմբերը, երբ և հնար կը լինէր դպրոցը փոխադրել հին շինութիւնից, բայց և այնպէս այդ չեղաւ։ Շինութիւնը դրսից, համարեա պատրաստ, շատ լաւ տպաւորութիւն է թողնում նայողի վրա, իսկ ներսը դեռ բաւական աշխատանք կ մնում։ Այնպէս որ դպրոցի փոխադրութիւնը, ինչպէս գրվեց արդէն, նոյեմբերից շուտ չի լինի։ Դպրոցի տեսուչ Յ. Խունունց վերադառնալով ստանձնեց իր պարտականութիւնները։

— Թիֆլիսի քաղաքային նոր իրաւասուների ընտրութեան առիթով արդէն սկսվել է ընտրողական պայքարը։ Այս օրերս խորհրդակցելու են զանազան խմբակներ։

— Մօսկվայի քաղաքագլուխ Ն. Գուչկօվը Ալ. Խատիսեանից խնդրել է ուղարկել Թիֆլիսում նախագծված քաղաքային թանգարանի հաստատման ծրագիրը։ Ի դէպ է ասել, որ այդ թանգարանի համար այժմեանից նուէրներ են ստացվում երբեմն զանազան անձերից։

— Կովկասեան զինուորական-նահանգական դատարանում դոնփակ քննվում է գիմնազիստ Կոմարօվին գերելու գործը։

— Թիֆլիսի Արքունական թատրոնի օպերային խմբի նախնական պատրաստութիւններն արդէն սկսվել են Ի. Պ. Պալիէվի ղեկավարութեամբ։

— «Т. Л.»-ում կարդում ենք հետևեալ դէպքի մասին. «Օգոստոսի 31-ին, ժ. 12-ի մօտերը, Նոր-Ակումբում, որ գտնվում է վրաց ազնուականութեան քարվանսարայի շինութեան մէջ, մի սեղանի շուրջ նստած էին ընթրիքի «Закавказье» թերթի նախկին խմբագիր իշխ. Գ. Ամիրաջիբին և մի տիկին։ Այդ պահին իշխ. Ամիրաջիբիին մօտեցաւ «Зак.»-ի այժմեան խմբագիր Ի. Ռադիկէն և նրան մի կողմ կանչեց։ Այստեղ նա ասաց նրան. «Դուք գիտէք, որ ես «Зак.»-ի խմբագիրն եմ»։ Ամիրաջիբին տուեց դրական պատասխան։ Այն ժամանակ Ռադիկէն հարուածեց Ամիրաջիբիին, որի գլխարկը մի կողմ ընկաւ։ Հէնց այն է, Ամիրաջիբին ուզում էր բռնել Ռադիկէին, մէջ ընկան ներկայ եղողները և բաժանեցին կռւողներին։ Դրանից յետոյ Ռադիկէն հրաւիրվեց գրասենեակ արձանագրութիւն կազմելու համար։ Նրա ասելով՝ ինքը յատկապէս եկած է ակումբ Ամիրաջիբիին ծեծելու համար»։ Կոմենտարիաներն աւելորդ են...

— Կօջօրում սեպտ. 1-ից պօստային ժամանակաւոր բաժանմունքը փակ է։

— Թիֆլիսի նահանգապետը քաղաքագլխին առաջարկել է ինժեներ ուղարկել նայելու Սօլօլակի լեռը և եզրակացութիւն անելու, թէ արդեօք կարելի է այդ սարից քարեր պոկել տների շինութեան համար։

— Թիֆլիսի ոստիկանապետը նահանգապետի առաջ միջնորդութիւն է յարուցել՝ առաջարկել քաղաքային դումային, որպէսզի սա պարտադիր կանոններ մշակէ այն հաստատութիւնների համար, ուր ամեն օր վառարանները վառվում են նաւթով և քարածուխով։ Ոստիկանապետի նպատակն է որոշ յարմարութիւններ ստեղծելով վառարանների հրդեհների առաջն առնել։

— Պեատիգօրսկի բժշկական սէզօնը բժիշկների խորհրդակցութեամբ երկարվում է մի ամսով ևս։

— Թիֆլիսի քաղ. վարչութիւնը կապալով նաւթի գործը տուեց Տէր-Աբրահամեան ֆիրմային։ Վերջինս քաղաքային հաստատութիւններին նաւթ է մատակարարելու Բագուի բօրսայի գներով, պլիւս փրախտը, ակցիզը և $2^1/_4$ կ. աշխատանքը։ Տէր-Աբրահամեանը քաղաքի բնակիչներին պարտաւոր է նաւթը վաճառել առնելով փութին 16 կ. օգուտ, եթէ միայն պահանջը 10 փութից պակաս չէ։

— Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը տարին 2,000 րուբլի է նշանակել իբրև նպաստ Թիֆլիսի գեղարուեստական դպրոցին։ Այդ առիթով դպրոցի կողմից յատուկ պատգամաւորութիւն ներկայացաւ քաղաքագլխին և շնորհակալութիւն յայտնեց։

— Այս տարվայ սկզբից մինչև օգ. 27-ը Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը ստացել է ընդամենը գնահատական տուրք 521,916 ր. 53 կ., անցեալ տարվայ միևնոյն ժամանակամիջոցում հաւաքվածից 35,096 ր. 73 կ. աւելի։

— Թիֆլիսի քաղ. վարչութեան կազմած ցուցակների համաձայն, քաղ. դումայի ձայնաւորների ընտրութեանը մասնակցելու են ընդամենը 6,288 հոգի։ Ամենից մեծ թիւ ընկնում է V քաղաքային ընտրողական թաղամասին։

— Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը միջնորդել էր Փոխարքայի առաջ՝ թոյլ տալու չը վճարել այժմ այն 40,000 րուբլին, որ քաղաքը պարտ է պետական գանձարանին դեռ 1909 թւից ոստիկանութեան պահպանութեան կիսամեակի համար։ Փոխարքան մերժեց յիշեալ միջնորդութիւնը։

— Քաղաքային նաւթային լուսաւորութիւնը դարձեալ անցաւ Սողոմոնեանի ձեռքը ժամին $4^1/_2$ կոպէկ վճարելով։

— Մօսկվայից մեզ գրում են օգոստոսի 29-ից. «Թէպէտ վերջին ժամանակներս Լազարեան ճեմարանի նոր վերատեսուչ Գիդուլեանօվը տրամադիր էր հրաւիրել տեսչի պաշտօնով բանաստեղծ Յ. Յովհաննիսեանին, որի հետ շարունակ թղթակցութիւն ունէր, բայց յետոյ փոխեց իր մտադրութիւնը և կարգեց այդ պաշտօնում՝ նոյն ճեմարանի հայ լեզուի ուսուցիչ Խաչատուր Յովհ. Յովհաննիսեանին»։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Ժողովրդական թատրոն

Սեպտեմբերի 1-ին, թատերասիրաց խումբը, մասնակցութեամբ մի քանի դերասանների, ներկայացրեց Ս. Իւշկևիչի «Թագաւորը»։

Ներկայացումը պէտք է համարել աւելի քան աջողված։

Միանգամայն արժանի է գովասանքի պ. Սեւումեանը՝ թէ դերակատարութեան կողմից և թէ ռեժիսեօրութեան։ Դաւիթ Գրօսմանի դերը բաւականին բարդ է, սակայն ոչ թէ ուժեղ հոգեկան վերապրումներով, կամ նուրբ նիւանսներով. այդ տեսակէտից դերը դժուարութիւններ չունի դերասանի համար։ Դերը բարդ է և դժուար զուտ տեխնիկական կողմից. նա պահանջում է լուրջ աշխատանք և մանաւանդ վարժութիւն։ Իսկ վերջինս, մեծ մասամբ, բացակայում է մեր բեմի վրա։ Սեւումեանը պատւով դուրս եկաւ այդ դժուարութիւններից։

Փոյթ չէ, որ տեղ-տեղ նա շեղվում էր տոնից, որ երբեմն աւելի երիտասարդ էր երևում, քան հարկաւոր է. այնուամենայնիւ նա ամբողջացրեց Դաւիթ Գրօսմանի կենդանի պատկերը։

Տ. Զաքէլին անպայման աջողվել է Էթելի դերը։ Թէև տիկինը երբեմն շատ էր չափազանցում՝ աշխատելով խօսել հրէական ակցենտով, բայց և այնպէս դերակատարութեան ընդհանուր տպաւորութիւնը շատ լաւ է։

Գովելի են նաև տ. Ցասմիկ (Ժէնիա), պ. պ. Միրզոյեան (Երշ) և Տէր-Յովհաննիսեան (Միրօն)։ Պ. Տէր-Առաքելեան ցոյց է տալիս խոշոր առաջադիմութիւն. պարոնը ուշք պէտք է դարձնի ձայնի և մանաւանդ պլաստիկայի վրա։

Մեծ բաւականութիւն պատճառեց մեզ օր. Զմշկեանը իր հարազատ խելօք խաղով։

Մնացածները, բացի մի երկուսից, նպաստում էին ներկայացման աջողութեանը։ Ներկայացման ընդհանուր տպաւորութիւնը շատ մխիթարական է. զգացվում է ռեժիսեօրի ձեռքը։ Մնում է միայն ափսոսալ, որ այդ բոլոր ջանքերը ուղղված են մի այնպիսի դատարկ պիէս դնելու համար, որպիսին է «Թագաւորը»։

Լևոն Քալանթար

ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆՆ ԱՅՐՎԱԾ

Մի մասնաւոր հեռագիր հաղորդում է «Matin» լրագրին, որ «Ջիօկօնդան» այրված է։ Ի՞նչը կարող է լինել աւելի սոսկալի, քան այդ լուրը։ Ցանցաւորն իր հետքը կորցնելու համար այրել է գեղեցկութիւնը. այրել գեղեցկութիւնը...։ Այնքան էլ հեշտ չէ, ընթերցող, ըմբռնել այս միտքը, մանաւանդ հասկանալուց յետոյ՝ մարսել։ Քրէական պատմութիւնը իր էջերում ունի շատ յանցաւորներ, նոյնպէս գեղեցկութիւնը այրողներ, բայց նրանք բոլորը եղել են կամ խելագարներ, կամ տոգորված՝ քաղաքական արշաւանքներով։ Իսկ «Ջիօկօնդան» գողացողը և այրողը ո՛չ դասակարգին է պատկանում. ո՛չ մի. զուտ շահագիտական նպատակ. և երբ հրէշ գողին չէ աջողվել հասնել իր նպատակին, նա այրել է «Ջիօկօնդան»։ Երևակայել աւելի այլանդակված, զարշելիացած և ստոր հոգի անկարելի է. եթէ «մեծ քաղաքի» տականքներին այսօր ուտում և մաշում է սիֆիլիսը, նոյն այդ սիֆիլիսը անցել է ուղեղային սիստեմին։

Երևակայեցէք, ընթերցող, «Ջիօկօնդային» խեղդված բոցեղէն լեզուների մէջ. տաւրիների ընթացքում չորացած իւղը չըրթչըրթալով այրվում է. կրակը անցնում է, բարձրանում, գրկում է Ջիօկօնդային. այրվում են հոլանի բազուկները. կրակն անցնում է դէպի Ջիօկօնդայի կուրծքը. կրակը բարձրանում և բռնում է, գիտէք ինչ, Ջիօկօնդայի աչքերը, այն աչքերը՝ որոնց տասնին բոլոր աշխարհի ամեն անկիւններից ուխտ են գնում, կանգնում այդ աչքերի առաջ. այն աչքերը, որ մերթ հանդարտ են, մերթ փոթորկված, մերթ մեղմ, քնքոյշ, մերթ յուզված և կրակված—նայած՝ թէ նրանց քանի՛ քայլ հեռաւորութիւնից, աջից թէ ձախից ես դիտում։

Գեղեցկութիւնն այրված է...

Յովս. Տէր-Վարդանեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Շուշի, 22 օգոստոսի

«Մշակի» № 179-ի գաւառական լուրերի բաժնում կարդացի Լուլասազի Կուսապատ գիւղից հաղորդածը՝ «Ժողովրդի ինքնակոչ ներկայացուցիչը» խորագրով, ուր հեղինակը յայտնում է, որ՝ իբր թէ գիւղացիները չը գիտեն իմ թեմ. պատգամաւոր ընտրվելու մասին, և հարց է տալիս. «Ի՞նչ հիման վրա է պարոնն իրան անուանում մի ամբողջ շրջանի ներկայացուցիչ»։

1909 թ. դեկտ. 28-ին Մոխրաթաղ գիւղում շրջանի գործակալի և հասարակութեան տանուտէրի ներկայութեամբ (իմ բացակայութեամբ) կայացել է գործակալական ամբողջ շրջանից ընտրված պատուիրակների ժողով, ուր և միաձայն ընտրել են ինձ թեմ. պատգամաւոր. այս ընտրութեան մասին կազմված է պատշաճ արձանագրութիւն և ներկայացված թեմ. հոգևոր իշխանութեան, իսկ գործակալը ուղարկել է ինձ վկայականներ 4 յունվարի և 24 դեկտ. 1910 թ. №№ 2 և 133։ Այդ ընտրողաթուղթը թեմ. իշխանութեան 1910 թ. ապրիլի 8-ի № 51 յայտարարութեան հետ մատուցված է հանգուցեալ կաթողիկոսին, որը և 1910 թ. յուլիսի 19-ի № 1684 կոնդակով հաստատել է ընտրութիւնը (գործ առաջնորդի-կոնսիստ. № 259/1909 թ.)։ Այս այսպէս լինելուց յետոյ՝ էլ ինչ խօսք կարող է լինել իմ ընտրութեան նկատմամբ։ Իսկ ինչ վերաբերում է Կուսապատ, Հորաթաղ և Մարգակերտ գիւղերի ժողովրդականներին, որոնք՝ Լուլասազի ասելով՝ ոչ ժողովի ձայն են լսել և ոչ մարդ ընտրել, կասեմ, որ այդ գիւղերի պատուիրակների ընտրութեանց համար ժողովներ են եղել՝ Կուսապատում 23 դեկտ. 1909 թ., Հորաթաղում 24 դեկտ. 1909 թ., Մարգակերտում 25 դեկտ. 1909 թ., որոնց ընտրողաթղթերը յիշեալ № 259/1909 թ. գործումն են գտնվում և այդ գիւղերից ընտրված պատուիրակները մասնակցել են Մոխրաթաղ գիւղում կայացած ընդհանուր ժողովին, ուր և ընտրել են ինձ ներկայացուցիչ - պատգամաւոր։ Վերջապէս տարի ու կէս է, ինչ ես պայքարում եմ թայֆայական պատգամաւորների դէմ և քանիցս մամուլի մէջ յօդուածներ, բողոքներ եմ գրել, որոնց տակ ստորագրել եմ. «Թեմ. պատգամաւոր Տիգրան Բէգլարեան»։

Ես ընդ միշտ վերջացրի իմ ասելիքը այս խնդրի նկատմամբ։

Թեմ. պատգամաւոր՝

Տիգրան Բէկ-Իսրաելեան

Նուխի, 14 օգոստոսի

«Մշակի» № 172-ի «Տեղեկութիւններ գաւառից», բաժնում «Հոգաբարձական շահատակութիւն» վերնագիր կրող յօդուածը կարդացի։

Այդ յօդուածի առիթով հարկ եմ համարում ասել, որ ես ընդունակ չեմ յանցանք գործելու և միմիայն խօսքերով չեմ սրտացաւ դպրոցի վերաբերմամբ։ Իմ գործունէութիւնը թագնված չէ, նա հրապարակի վրա է, քննադատվում է և պիտի քննադատվի ու գնահատվի ազնիւ, շիտակ մարդկանցով։

Թող տեղեկատու Վիկօնտը հրապարակ իջնէ իր իսկական անունով, որ ես իմանամ, թէ ում հետ գործ ունեմ, ով է ինձ չակերտաւոր համարող ոչ-չակերտաւոր իսկական ինտելիգենտը, «քրէական յանցանք» գործող և այլ միայն իրան վայել ածականներ ինձ ուղղողը։ Ուրիշին քրէական յանցագործ համարողը չէ կարող և իրաւունք չունի թագնված մնալու։ Տուէք ձեր անունը։

Վիկօնտի ամբողջ յօդուածը սուտ զրպարտութիւն է։ Այնուամենայնիւ կը սպասեմ, որ նա յայտնէ իր ով լինելը, որպէսզի իմանամ, թէ ում հետ գործ ունեմ, որովհետև բանը սրանով չէ վերջանում։

Նուխու ծխ.-դպրոցի հոգաբարձութեան նախագահ՝
Արշակ ք. Փալչեան

ԱԿԱՄԱՅ ՊԱՏԱՍԽԱՆ Ա. Ֆ.-ԻՆ

«Մշակի» № 186-ում կարդացի ձեր յօդուածը, ծածկանուն պարոն. ցաւում եմ, որ ընթերցողը նրա մէջ քննադատութեան տեղ կը գտնի սոսկ քարերի շպրտոցներ։ Կրօնի գրքերս մի տարի առաջ լոյս տեսած լինելով՝ քաջ յայտնի են թէ հոգևոր իշխանութեան և թէ կրօնուսոյցներին. ամենից շատ ես եմ հետևել նորագոյն ծրագրի ոգուն, Ա. տարի գրքից վանել եմ գրաբառ աղօթքներն ու շարականները, առաջին տեղը տուել բարոյախօսական պատմուածներին և ուսուցիչների դիւրութեան համար նիւթի մշակութեան առանձին ձեռնարկ յօրինել։ Կրօնի ուսուցումը հէքիաթներով սկսելը մեր նորագոյն ծրագրի մէջ ամենախելացի կէտն է, որ առաջին ես եմ իրագործել. դուք այդ բոլորովին աչքաթող էք անում երկու պատճառով. 1) դուք վարժված էք եղել յատկապէս վատ խօսելով գրքերիս տարածմանը վնասելու համար. 2) հասկացողութիւն չէք ունեցել նոր մանկավարժութեան պահանջների մասին։ Դուք մտադրված էք եղել մէկի յօնքը շինել, բայց աչքը քոռացնում էք։ Օրինակ՝ մի նախադասութեան պոչից բռնած յոխորտալով գոչում էք, թէ ինչո՞ւ եմ յայտարարում, թէ կրօնի գրքերս կազմված են ըստ նորագոյն ծրագրի, քանի որ դուք բաց էք արել հոգ. իշխանութեան 1910 թ. հրատարակած նորագոյն ծրագիրն ու համեմատելով համոզվել էք, որ իմ գրքերը նրանից շատ հեռու են։ Ձեզ աւելի հետաքրքրել է կեղևը, քան թէ ոգին. սկսում էք իրար ետևից շարել պակաս ու աւելորդ նիւթերի վերնագիրները, ցնծալով ձեր սրտում, որ արդէն տապալեցիք ինձ կրօնուսոյցների աչքում. բայց հէնց այդտեղ երևան էք հանում ձեր կարճամտութիւնը և քարեր շպրտելու շարժառիթը։ Ահա թէ ի՛նչպէս. ձեր փաստերից մէկն այն է, թէ «Աւետումն», «Խորհրդաւոր ընթրիք» գլուխները նորագոյն ծրագրի մէջ կան, իսկ իմ Ա. տարի կրօնի գրքում պակաս են, չը կան, դրա համար ինձ յանդիմանութիւն էք կարդում։ Բայց ես ձեզ ասում եմ, որ փաստերն աղաւաղում էք. Մատթէոս Բ.-ի հրամանով 1910 թ. հրատարակված նորագոյն ծրագրի մէջ այդպիսի բան չը կայ, ասածս կարող է ստուգել ամեն մի ընթերցող։ Ինձ շատ էլ ցանկալի չէ, բայց երբ ստիպում էք ճշմարտութիւնն ասել՝ համեցէք։ Ձեր բաց արածը, որի հետ համեմատել էք իմ գիրքը, նորագոյն ծրագիրը չէ եղել, այլ բարեկրօն տէր-Սահակի 1911 թ. հրատարակած ԺԳ. տիպ, Ա. տարի կրօնի դասագիրքը, որի մէջ գրաբառ աղօթքներից յետոյ յիրաւի կան «Աւետումն» ու «Խորհրդաւոր ընթրիք» գլուխները, այլ և ս. Կոյսի ծնունդն ու տաճարին ընծայելը, որ 1906 թ. հրատարակված նախագիծ-ծրագրի մէջ անգամ չէ մտած։ Հեռու չեմ գնում. այսչափն էլ բաւական էր։

Բարեխիղճ ընթերցողին եմ թողնում ձեզ նմանների գնահատութիւնը, պարոն Ա. Ֆ., որ նորագոյն ծրագրի երես չը տեսած ուրիշից նրա անշեղ գործադրութիւնն էք պահանջում։ Քամալեանց Ս. դպիր

Թիֆլիս, 30 օգոստոսի

ՄԻ ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Յարգելի պրօֆ. դօկտ. Բագիլի յօդուածի մի հատուածը («Մշակ» № 170) «Սակայն շշուկներ են լսվում, թէ նա (Կարապետ եպիսկոպոսը) բարձր նուիրապետական գաղափարներով վարակված է, Օրմանեանի մանրանկարն է և ուրիշ մէկ պապ կամենում է լինել Էջմիածնում»՝ տխուր խորհրդածութիւնների առիթ տուեց։ Իսկապէս մեր ցաւն ու գլխաւոր պակասութիւնն այն է, որ մենք մարդկանց մասին կարծիք կազմելիս ոչ այնչափ առաջնորդվում ենք նրանց գործունէութեամբ կամ գրական երկերով, որչափ զանազան «շշուկներով», որոնք բղխում են շատ աղտոտ ու վարակված աղբիւրներից։ Նման պղտոր ու գարշահոտութեամբ լի աղբիւրներն էին, որոնք այնքան թմրկահարեցին Կարապետ եպիսկոպոսի հրաժարագրի պատմութիւնը, որպէսզի սևացնեն ու վարկաբեկեն նրան, բայց յետոյ նկատեցին միայն, որ դրանով իրանց մրոտեցին ու իրանց սարկահոգութիւնը հրապարակ հանեցին։ Այսօր էլ նոյն այդ նողկանքի արժանի ոգիներն են, որոնք մի կողմից տարածում են, թէ Կարապետ եպիսկոպոսը «բողոքական» է, իսկ միւս կողմից, թէ նա «պապական է ու Օրմանեանի մանրանկարը»։

Մենք պրօֆ. Բագիլից իրաւունք ունէինք սպասելու, որ նա փոխանակ այդ աղտոտ շշուկներին անսալու՝ գէթ կարդար Կարապետ սրբազանի «Ազգային Եկեղեցի» փոքրիկ բրօշիւրը կամ «Արարատի» 1898—99—1900 թւականների համարներից գոնէ մի երկուսը, և կը տեսնէր, թէ այդ եկեղեցականի մէջ որպիսի լայն ոգի ու վեհ սիրտ է բաբախում։ Կամ վերջապէս թող հարցնէր Թաւրիզցիներին, թէ ինչպէս է կառավարվում «պապութեան» ձգտող այդ եպիսկոպոսը թեմական խորհրդի հետ. ինչպէս է, որ նա Ատրպատականի թեմի ամենախուլ անկիւններումն իսկ մտցրել է ռամկավարական լայն սկզբունքը՝ ընտրելով մինչև անգամ գործակալներին և կազմելով գործակալական խորհուրդներ՝ զուտ ռուսական ղեմստվօների ձևով։ Խրիմեան Հայրիկը Թիւրքահայերի «սահմանադրութիւնը» շատ էր ջատագովում, սակայն իր պատրիարքութեան օրով՝ միշտ նոյն, «սահմանադրութեան» դէմ էր գործում։ Մեր գործերն առաւել աջողութեամբ ու ճշգութեամբ են մեր գոյնը և ներքին հոգեկան աշխարհն երևան հանում, քան մեր սեփական լեզուն։ Տուէք ամենաչնչին իշխանութիւն հէնց մի պստիկ ճիճուի և տեսէք, թէ վաղը առիւծի ո՛րպիսի սիրտ կը փորձէ հրապարակ բերել նա... Կարապետ եպիսկոպոսն իր իշխանութիւնից երբէք չէ փորձել օգտվել և երբէք ի չարը գործ դրել այն։

Մենք, որ Կարապետ եպիսկոպոսի աշակերտը լինելու բաղդն ենք ունեցել, կարող ենք հրապարակով հաւաստիացնել, որ մեր եկեղեցականների մէջ հազիւ գտնվի մէկը, որ այնպիսի լայն ու համբերող ոգի ունենայ, ինչպէս Կարապետ եպիսկոպոսը։

Մինչդեռ աշխարհական կրօնուսոյցը Ներսիսեան դպրոցում կրօնի դասին ամենաչնչին մի առարկութեան համար դասարանից դուրս էր շպրտում իմ ընկերներին, Կարապետ եպ. Գէորգեան ճեմարանում նեղանում էր, երբ մենք հարցեր չէինք տալիս և չէինք արտայայտում մեր հոգու մէջ շրջող կասկածները. նա ամենայն սառնասրտութեամբ լսում էր և պատասխանում ամեն առարկութեան՝ մինչև անգամ եթէ ամենացնո՛րիկ բովանդակութեամբ և միտումով լինէր։

Այն տեսուչը, որ գիտէր յարգել ամենափոքրիկ իսկ աշակերտին, որի մահճակալի կողքին, հիւանդ ժամանակ, լուսացնում էր, նա, որ լսում էր ամեն մէկի բողոքը հէնց իր անձի ու կառավարութեան դէմ և պաղարին կերպով մոլորված աշակերտին ամեն ինչ պարզում—նա «պապ» լինել չէ կարող։ Առանց փաստի խօսած չը լինելու համար՝ բերենք հետևեալ դէպքը։ Ես և Ս. ընկերս, դժգոհ Գէորգեան ճեմարանի վարչութեան մի կարգադրութիւնից դպրոցական տարվայ վերջը, երբ մենք III լսարան էինք փոխադրվել, արձակման խնդիր ներկայացրինք Կարապետ վարդապետին, որպէս տեսչի։ Ժողովելով լսարանցիներին՝ հայր-սուրբը վրդովված յայտարարեց. «Այս ինչ անձինք խնդիր էք ներկայացրել և մտադրութիւն ունէք ճեմարանը թողնել։ Ճեմարանը ձեզ է պատկանում և ո՛չ թէ ինձ. ես ձեզ չեմ թոյլ տայ երրորդ լսարան հասնելուց յետոյ՝ հեռանալ ճեմարանից։ Եթէ դժգոհ էք ինձանից (դժգոհութիւնը տեսչի օգնականի դէմ էր), ես անմիջապէս հրաժարականս կը տամ Նորին սրբութեան, ես կերթամ, բայց դուք պիտի մնաք»։

Այնպիսի թափով, շեշտով ու զգացմունքով էին արտասանված այս խօսքերը, այնպիսի անկեղծութեամբ և ներքին յուզմունքով, որ զինաթափ եղանք. մենք մնացինք ու տեսչին էլ խնդրեցինք, որ նա հրաժարական չը ներկայացնէ։

Բռնակալ ոգիները չեն սիրում և չեն հանդուրժում իրանց առաջ տեսնել մարդիկ անհատական զգացմունքներով և իրաւունքներով, այլ միայն ստրուկներ ու անկամ էակներ։ Վերջապէս բռնակալներից երկիւղ են կրում, սակայն երբէք չեն սիրում նրանց։ Իսկ ճեմարանում չը կար համարեա մի աշակերտ, որ Կարապետ եպիսկոպոսին չը յարգէր ու չը սիրէր։ Առ-Ջէն

Մոսկվա, 20 օգոստոսի

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ «Р. Сл.»-ին հեռագրում են Կ. Պոլսից օգոստոսի 28-ին, որ Վանում քիւրդերը սպանել են 80 հայերի։ Հայ և յոյն պատրիարքները բողոքով դիմեցին Բ. Դրան։ Հայերի տների դռներին երևացին կարմիր խաչեր, որ ոստիկանութեան ձեռքով է արված։ Սպասվում է ընդհանուր կոտորած։ Մայրաքաղաքի միւս թերթերում այդ մասին տեղեկութիւններ չը կան։

✦ Փոքր-Ասիայից ստացվում են տխուր լուրեր. քիւրդերը սկսել են գլուխ բարձրացնել և ամեն տեսակ նեղութիւններ են տալիս հայ ազգաբնակութեան։

✦ Պարսկաստանի զանազան գաւառներում սկսվել է անիշխանութիւն։

✦ Ֆրանս-գերմանական յարաբերութիւնների մէջ դեռ ևս փոփոխութիւն չը կայ։ Ցուցված տրամադրութիւնը Պարիզում և Բերլինում շարունակվում է։

✦ Հերքվում է այն լուրը, թէ իբր Ռուսաստանը մտադիր է գերմանական բանկերից յետ վերցնել իր պահ տուած գումարները։

✦ Բրիւսէլում երևան է հանված բօնապարտիստների դաւադրութիւն։ Իբր Պարիզի սեղանաւորները հանրապետութիւնը տապալելու նպատակով դաւադիրների տրամադրութեան տակ են դրել 500 միլիօն ֆրանկ։ Լուրերի համաձայն, դաւադրութեանը միացել են հանրապետութեան շատ ականաւոր գործիչներ։ Դաւադրութեան գլուխ է կանգնած պրինց Նապօլէօնը։

✦ Ինչպէս հաղորդում են լրագիրները, ռուսաց արտաքին գործերի մինիստր Սազօնովի հրաժարականի հարցը վճռված պէտք է համարել։ Նրան իբր յաջորդելու է Կ. Պօլսում պաշտօնավարող ռուսաց դեսպան Չարիկովը։

✦ Ֆինլանդական գեներալ-նահանգապետ Զէյնը զօրքեր է կենտրօնացնում ֆինլանդական քաղաքներում։

✦ Ֆինլանդիայում սկսվել են լուրջ յուզմունքներ։ Սեպտեմբերի 4-ին Հէլսինգֆօրսում սպասվում են միտինգներ։

✦ Օգոստոսի 28-ին, Լ. Ն. Տոլստօյի ծննդեան 83-ամեակի առիթով, Եասնայա-Պօլեանա են գնացել հանգուցեալի յիշատակը յարգող շատ մարդիկ։

✦ Ռուսաց ներքին գործերի մինիստրութիւնը 40 զանազան աջակողմեան կազմակերպութիւններից հեռագիրներ է ստացել այն մասին, թէ գեներալ Տօլմաչէվին պէտք է թողնել իր այժմեան պաշտօնում, այլապէս նրա հեռանալուց յետոյ Օդեսսայում կը սկսվի յեղափոխական շարժում։

✦ Պետերբուրգում յամառ լուրեր են պտտում՝ թէ քաղաքապետ գեներալ Դրաչէվսկին հիւանդութեան պատճառով թողնում է իր պաշտօնը։ Ինչպէս ասում են, նրա տեղ հրաւիրվում է Մոսկվայի քաղաքապետ Ադրիանովը։

✦ Պետերբուրգի համալսարանում պետական քննութիւնները կը սկսվեն սեպտեմբերի 15-ից։

✦ Հարց է յարուցվել բժշկական ֆակուլտէտ բանալ Պետերբուրգի համալսարանին կից և վերսկսել զինուորա-բժշկական ակադեմիան։

✦ Շուտով Վարշավայի դատաստանական պալատում բացօթեայ քննվելու է մի հսկայական գործ, որ վերաբերում է 1906 թ. դէպքերին։ Մեղադրվում են 67 մարդ ռումբերով պահակներին սպանելու մէջ։ Թէ որ աստիճան գործը մեծադղորդ է, երևում է նրանից, որ վկայ են կանչված ոչ պակաս, ոչ աւել՝ 5000 հոգի...

✦ Մոսկվայում բժիշկ Ե. Խանդամիրեանը իր բնակարանի դրան առաջ գնդակահարեց միլիօնատէրի որդի Արտէմ Տէր-Գէորգեանցին և վիրաւորեց իր կնոջը։ Խանդամիրեանները ամուսնացել էին երեք ամիս առաջ։ Ամուսնութիւնը կատարվել է փոխադարձ սիրով։ Նրանք գնացել էր Մոսկվա բնակվելու համար, և այդտեղ Խանդամիրեանի կինը կապ հաստատեց Տէր-Գէորգեանի հետ։ Ամուսինը հանդիպեց նրանց երեկոյեան, երբ երկուսով կառք նստած վերադառնում էին հիւրանոցից։ Դրամայի երեք անձերն էլ երիտասարդներ են։

✦ Օդեսսայում երևան հանվեց մի խումբ, որ պարապում էր նորակոչ զինուորացուներին զինուորական ծառայութիւնից ազատելով։

✦ Չեստերֆիլդում (Ամերիկա) դատարանը մահվան դատապարտեց միլիարդեր Հէնրի Բիտտին՝ խանդից կնոջը սպանելուն համար։

✦ Սարատովի համալսարանի համար ստացվել են խնդրագրեր ընդամենը 80 հոգուց։

✦ Մոսկվայում մի գարեջրանոցի տէր հրապուրեց 13 տարեկան աղջիկ Զ-ին և՝ արբեցնելով նրան՝ բռնաբարեց աղջկան։ Կատարվում է քննութիւն։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Ինքնասպանութիւնները լինում են զանազան պատճառներով, բայց որ մարդիկ իրանց կեանքին վերջ դնեն չափազանց փաղաքշող կնոջ համար, դա, կարծեմ, երբէք էլ չէ եղել։ Մինչդեռ, մի քանի օր առաջ Սան-Լուիում հիւանդանոց տարվեց մի մարդ, որ կտրել էր իր երկու ձեռքի աբեան զարկերակները միայն նրա համար, որ նրա կնոջ փաղաքշանքները սահման չունէին։ Ուշքի գալով, ինքնասպանը պատմեց հետևեալը. «Ես ունեմ չափազանց փաղաքշող կին. նա շարունակ ուզում է նստած լինել ծնկներիս վրա, համբուրել և գրկել ինձ։ Երբ ես ծխում եմ, նա սկսում է գանգատվել ծխից, իսկ հէնց որ թողնում եմ ծխելս, նա իսկոյն սկսում է համբուրել ինձ։ Երբ ես մի անգամ գործով մեկնեցի քաղաքից, ես նամակ էի գրում նրան ամեն օր, բայց նա յետոյ ինձ կշտամբեց, թէ ինչո՞ւ ես նրան օրական 3 նամակ չէի ուղարկում։ Վերջ ի վերջոյ այդ անտանելի եղաւ, և ես վճռեցի ինքնասպանութեան գործել»։

✦ Գերմանական լրագիրներից մէկի խմբագրութեան մէջ, որ «Պօստային արկղ» բաժնում միշտ պատասխանում է բաժանորդների հարցերին, մի քանի օր առաջ ստացվեց պօստով ուղարկված մի սագ։ Խմբագրութիւնը այնպէս ընդունեց, թէ սագը ուղարկել է երախտաւոր բաժանորդներից մէկը, ուստի և այդ սագը խորովեցին ու կերան ընկերական կերուխումով։ Բայց հէնց հետևեալ առաւօտ ստացվեց բաժանորդի ուշացած նամակը, որ խնդրում էր յարգելի խմբագրութեան որոշել ու պատասխանել պօստային արկղում՝ թէ ինչ հիւանդութիւնից էր սատակել իր ուղարկած սագը։

✦ Աշխարհիս երևելի ամենաթանկագին ծխամորճը անպայման պատկանում է պարսից շահին, որ չը նայած իր հասակին՝ ծխում է նրանից հանդիսաւոր օրերին։ Ամբողջ ծխամորճը վերից ներքև զարդարված է խոշոր ակներով ու գոհարներով, որոնց ընդհանուր արժէքը հաւասարվում է մի միլիօն րուբլու։ Այն օրերին, երբ շահը ծխում է այդ ծխամորճով, նրան պահպանում է մի պահակ։ Նախազգուշութեան այդ միջոցը մտցված է այն ժամանակից, երբ մի անգամ յանցանքի տեղում բռնեցին մեծ վէզիրին, որ, կարծելով թէ ոչ ոք չէ հսկում իրան, փորձում էր հանել թանգագին քարերը սուր դաշոյնի օգնութեամբ։ Մինիստրի արժանապատուութեանը այդ քիչ սազական պարապմունքը ստիպեց այն ժամանակվայ շահին հաստատել «ծխամորճ պահպանողի» առանձին պաշտօն։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

1 սեպտեմբերի

ՕԴԵՍՍԱ։ Եկաւ ծովային մինիստրը և այստեղից մեկնեց Նիկօլայէվ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Դումային ներկայացված ժող. լուս. մինիստրութեան նախահաշւով ծախսերը անցեալ տարվայ հետ համեմատած աւելացված են 16.861.471 րուբլով։ 80,9 տոկոսը ծախսվելու է լուսաւորութեան, գիտութեանց և գեղարուեստի պահանջների վրա։

Երկաթգործութեան գլխաւոր կառավարիչը մեկնեց արձակուրդով, իր պարտաւորութիւնները յանձնելով օգնական Պօլէնօվին։

ՄՈՍԿՎԱ։ Զեմստվօների ներկայացուցիչների խորհրդակցութիւնը որոշեց 1912 թ. ապրիլին գումարել Մոսկվայում անասունների ապահովագրելու համաղէմստվային համագումար։

ԲԵԼԳՈՐՈԴ։ Եկել են աւելի քան 30,000 ուխտաւորներ։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԺԻՇԿ
Ե. Ի. ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ
Ներքին, երեխայոց և ստամոքսա-աղիքային հիւանդութիւններ։
Պրօֆ. Mathien-ի մասնագիտական կլինիկայից—Պարիզում։
Ընդունելութիւնը (առաւ. ժ. 9—11. (երեկ. ժ. 5—7.
Ելիզավետինսկայա փող. № 39. հեռ. № 1067.
(ա. օ.) 669. 100—13

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նկարչութեան, Ձեռագործի, Կար ու Ձեւի կուրսերը աւարտած եւ երեք տարվայ փորձառութեամբ

☛ ՄԻ ՎԱՐԺՈՒՀԻ ☚

ցանկանում է պաշտօն ստանձնել հայ ծխական կամ ուրիշ պրօֆեսիօնալ դպրոցներից մէկում. համաձայն է եւ ուրիշ քաղաքներ գնալու։ Նոյն վարժուհու բնակարանում ձեռնտու պայմաններով ընդունվում են ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ աշակերտ կամ աշակերտուհի մինչեւ 15 տարեկան հասակի. ցանկացողների հետ կարելի է պարապել բոլոր առարկաներից։
Դիմել՝ Красногорская, № 37, 9 уч., Кондитерская Бр. Улянцу. 2—1

ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
Գ. ԵՒ Մ.
ՏԷՐ-ԴԱՒԻԹԵԱՆՆԵՐԻ
Նիկօլաեվսկայա, 36, Վօրօնցօվի արձանի մօտ։ Դիւանատունը բաց է երեկոյեան ժամը 4—6-ը։
(ա. օ.) 818. 25—10

Գերմ. համալսարանի
ՓԻԼԻՍՕՓԱՅՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆԴԻԴԱՏ
(Գէորգեան ճեմարանաւարտ)
—✦ որոնում է յարմար պաշտօն:
Հարցնել «Մշակի» գրասենեակում։
(ա. օ.) 860. 4—2

ՋՈՒԹԱԿ ՆՈՒԱԳԵԼՈՒ
դասատուն
Մ. Տ. ՎԱՍԻԼԻԵՎԻ
Պարապմունքների սկիզբը սեպտ. 1-ից և վախճանը յունիսի 1-ին։ Ուսումնական տարվայ վճարը 90 ր., կիսամեակներով։ Ընդունելութիւնը օգոստ. 26-ից ամեն օր, առ. ժ. 10—1-ը և եր. 5—7½-ը։
Գրիբօեդօվսկայա փող. տուն № 5.
801. 10—8

Վաճառվում է սակաւաթիւ օրինակներով
ՁԵՌՆԱՐԿ
ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
(Ուղղագրական եւ քերակ. վարժութիւններ)
Գինն է 10 կոպէկ
Դիմել՝ Александрополь, учителю М. Тарахчіанъ, կամ Թիֆլիսի գրավաճառներին։
(օ.մ.) 840. 10—4

ՄԻ ԻՆՏԵԼԻԳԵՆՏ ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔ
ընդունում է
ՓՈՔՐԱՀԱՍԱԿ (մինչև 15 տարեկան)
ՆԱԽԼԵԲՆԻԿՆԵՐ
Կարելի է դասերի կրկնողութեամբ։ Հասցէն՝ Վօրօնցօվի արձանի մօտ, Семеновская ул. № 9, Есаянцъ. (օ.մ.) 856. 3—2

Տ. Մ. ՓԻԼՈՅԵԱՆԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ
ՆՈՐ ՄԵԹՈԴՈՎ ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՆ
ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ, ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ եւ ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ
ազատ կարդալ, գրել և խօսել կարճ ժամանակվայ ընթացքում տեսական և գործնական պարապմունքների միջոցով, հանրամատչելի վճարով։ Կազմակերպվում են հասակաւորներից երեկոյեան խմբեր։ Ձրապղական դասընթացքներ արտասահման գնալ ցանկացողների համար։ Մանրամասն տեղեկութիւնները և ընդունելութիւնները կուրսերի գրասենեակում—ամեն օր՝ առ. ժամը 10—12-ը և եր. 4—7-ը։ Միխայլօվսկի պր. № 24/4.
(Ե. Հ. Շ.) 862. 0—1

ԱԿՑԻՕՆԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ
Իզմայլօվսկի պր., № 27.
Պարիզ 1910. ՈՍԿԷ ՄԵԴԱԼՆԵՐ Նիժնի-Նովգոր. 1896.
ԱՏԱՄԻ ԷԼԻԿՍԻՐ
ԲԱՐՁՐ ՏԵՍԱԿԻ
ХИМИЧЕСКАЯ С.-ПЕТЕРБУРГСКАЯ ЛАБОРАТОРІЯ
ЗАЯВЛЕНО ДЕПАРТАМЕНТУ ТОРГОВЛИ И МАНУФАКТУРЪ
Շնորհիւ դուրեկան հոտի և իր մէջ պարունակող բուսական նիւթերի, Ս.-Պետերբուրգի Քիմիական Լաբորատորիայի պատրաստած ատամի էլիկսիրը դարձել է տուալէտային անհրաժեշտ մի առարկայ։
ԱՏԱՄՆԱՓՈՇԻ—ԱՏԱՄԻ ՊԱՍՏԱ
Գլխաւոր պահեստը. Кавказское Т-во Торговли Аптекарскими Товарами—Тифлисъ, Баку, Батумъ.
525. 7—4

ՊՐՕԳԻՄՆԱԶԻԱ Կ. ԼԻՍԻՑԵԱՆԻ
երկու սեռի մանուկների համար
պետական կլասիկ. պրօգիմնազիաների բոլոր ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՎ.
Ընդունելութեան քննութիւնները պատրաստականի սաորին, միջին և բարձր բաժանմ. առաւ. ժամը 9—1-ը։ Յաջորդ և առաջին դասարան մտնելու համար՝ օգոստոսի 27-ին, առաւ. ժամը 9—1-ը։ Բարձր դասարանները բացվելու են հետզհետէ՝ տարէ-տարի։ Սօլօլակ, Սերգէյեվսկայա փող., սեփական տ. № 20. 753. 8—8

... Его Императорского Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.